

Sofia Närhi

YMPÄRISTÖSOSIOLOGINEN KULUTUSTUTKIMUS

YMPÄRISTÖKANSALAISUUDESTA JA ARJEN KULUTUSKÄYTÄNNÖISTÄ

Pro gradu -tutkielma

Sosiologia

2024

Lapin Yliopisto, Yhteiskuntatieteiden tiedekunta

Työn nimi: YMPÄRISTÖSOSIOLOGINEN KULUTUSTUTKIMUS YMPÄRISTÖKAN-
SALAISUUDESTA JA ARJEN KULUTUSKÄYTÄNNÖISTÄ

Tekijä: Sofia Närhi

Koulutusohjelma/oppiaine: Sosiologia

Työn laji: Pro gradu -työ X Sivulaudaturtyö ___ Lisensiaatintyö ___

Sivumäärä: 61 + 1 (1 liite)

Vuosi: 2024

Tiivistelmä:

Tutkielma osallistuu ympäristösosiologiseen kulutustutkimus keskusteluun. Tutkimus tarkastelee kulutuskäytäntöjä suomalaisessa arjen kontekstissa. Näkökulma arjen kulutuskäytäntöihin on käytänteoreettinen. Ympäristökansalaisuus käsitteen kautta tuodaan esille ympäristön ja kuluttamisen välistä suhdetta. Lähestymistavalla muodostetaan käsitystä toimijoiden ja kulutuskäytäntöiden välisestä vuorovaikutussuhteesta, ja siitä, kuinka todellisuus rakentuu vuorovaikutteisessa suhteessa myös kulutuskäytäntöjen kontekstissa.

Tutkielman teoreettinen viitekehys nojaa käytänteoriaan (social practice theory), jossa korostetaan materiaalien, osaamisen ja merkitysten roolia käytäntöjen muodostajina. Käytänteoreettisesta näkökulmasta käsin vastaan tutkimuskysymyksiin: Missä kulutetaan ja millaisina käytäntöinä kuluttaminen ilmenee, sekä millaisia merkityksiä kuluttaminen saa? Lisäksi pohditaan, peilaavatko arjen kulutuskäytännöt ympäristökansalaisuuteen liitettyjä ominaisuuksia.

Tutkielma on luonteeltaan laadullinen, joka pyrkii ymmärtämään tutkimuskohdettaan. Aineisona toimivat Ailan Tietoarkiston aineisto FSD3392 Kirjoituksia kestävästä kehityksestä 2018, kirjoituskutsun vastaukset. Aineisto ymmärretään kerronnallisena aineistona. Analyysimenetelmänä on induktiivinen laadullinen sisällönanalyysi. Tutkielman tuloksena esitetään kuluttamisen paikkoja, joissa kulutuskäytännöt ilmenevät monisyisinä.

Avainsanat: ympäristösosiologia, ympäristökansalaisuus, kuluttaminen, käytänteoria

Suostun tutkielman luovuttamiseen kirjastossa käytettäväksi: X

Suostun tutkielman luovuttamiseen Lapin maakuntakirjastossa käytettäväksi: X

SISÄLLYS

1.	JOHDANTO	5
2.	TEORIA	10
	2.1 Lähtökohtana ympäristösosiologinen kulutustutkimus	10
	2.2 Ympäristökansalaisuus	12
	2.3 Käytäntöteoria	15
3.	AINEISTO JA MENETELMÄ	19
	3.1 Kirjoituskutsut	19
	3.2 Laadullinen sisällönanalyysi	22
4.	KOTONA	24
	4.1 Energiaa	25
	4.2 Vettä	28
	4.3 Lihaa ja kasviksia	31
5.	OSTOKSILLA	33
	5.1 Vaatteita ja muita ostoksia.....	33
	5.2 Ruokaa.....	36
	5.3 Pakkausmuovia.....	39
6.	SIIRRYTTÄESSÄ PAIKASTA TOISEEN	42
	6.1 Julkisilla kulkuvälineillä.....	42
	6.2 Henkilöautolla	44
	6.3 Lentäen	46
7.	JOHTOPÄÄTÖKSET	49
	LÄHTEET	54

LIITE 1

KUVALUETTELO

Kuva 1 Kulutuksen paikat ja yläluokat määrällisessä muodossa 24

1. JOHDANTO

Antroposeenin (anthropocene) ajasta puhutaan, kun viitataan ihmisen toiminnan massiivisista vaikutuksista luontoon (Siirilä ym. 2018, 39). Vaikka käsite on osin kiistelty, kuvaa se hyvin aikamme luonnetta. Me ihmiset käytämme valtavat määrät luonnonvaroja täyttämään perustarpeemme. Tämän lisäksi kulutamme luonnonvaroja yli tarpeidemme. Eläkkeeseen ihmisen on kulutettava. Sen sijaan tavaroiden haluaminen ja niiden hankkiminen yli tarpeiden on muodostunut ongelmaksi viimeisten kolmensadan vuoden aikana (Soinne, 2018). Ylikulutusta voidaan pitää tuoreena, mutta tuhoisana ilmiönä. Kuluttamista myös pidetään länsimaisena ilmiönä, joka on levinnyt myös muualle maailmaan (mt.).

Suomeen kulutuskulttuuri rantautui 1900-luvun alussa. Toisen maailmansodan jälkeistä aikaa väritti kaupungistuminen ja yhteiskuntarakenteen muutos. Ihmisten elintason noustessa mainonta ja muoti alkoivat tulla yhä kiinteämmäksi osaksi populaarikulttuuria. Sodan ja säännöstelyn jälkeen 1954 ostokuluttaminen alkoi vilkastua myös suomessa nostaen ihanteeksi amerikkalaisen elämäntavan. 1950-luvulla alkoikin suomalainen massaturismi joka suuntautui erityisesti Neuvostoliittoon. Kuitenkin aina 1960-luvulle tultaessa kuluttaminen pysyi kohtuullisena ja ihmisiä kannustettiin säästämään. 1960-luvulla tapahtui kuitenkin muutos elintason kohotessa samalla kun ihmiset muuttivat maalta kaupunkiin töiden perässä. 1980-lukua on kuvattu myös termillä ”kulutus juhla”. Tuolloin ihmisten vapaa-aika lisääntyi ja rahaa alkoi kulumaan erilaisiin palveluihin, lukemiseen sekä ulkomaanmatkusteluun kaikissa yhteiskuntaluokissa. Kulutusjuhlat loppuivat kuitenkin lyhyeen laman ajaessa päälle 1990-luvun alussa. Laman jälkeen kulutus lähti kuitenkin hiljalleen nousemaan ja sitä vauhditti erityisesti Suomen liittyminen EU:hun vuonna 1995. Kuluttamisen asema on kasvanut entisestään 2000-luvulla koko maailmassa. Uudet sukupolvet ovat kaiken yltäkylläisyyden keskellä kasvaneet kuluttamaan. Nykyaikaisen kulutussosiologisen näkökulman mukaan ihmisten arki on yhä enemmän sidoksissa markkinoiden välityksellä tapahtuvaan kuluttamiseen. Kuluttamisen nähdään olevan keskeinen sosiaalinen tapa, jonka kautta ihmiset ovat vuorovaikutuksessa ympäröivään yhteiskuntaan. (Soinne, 2018).

Suomalaiset kuluttavat verrattain paljon. WWF:n (2024) mukaan Suomalaisten ylikulutuspäivä oli 12. huhtikuuta vuonna 2024, joka on noin neljä kuukautta aikaisemmin kuin maailman maiden keskiarvo. Ylikulutuspäivällä tarkoitetaan laskennallista päivää, jolloin ”ihmisten ekologinen jalanjälki ylittää maapallon biokapasiteetin, eli kyvyn tuottaa uusiutuvia

luonnonvaroja ja käsitellä fossiilisten polttoaineiden käytön aiheuttamia kasvihuonekaasupäästöjä” (mt.).

Luonnonresurssien ylikäyttö on haitallista niin luonnolle, eläimille, eliöille ja ihmisille. Ylikulutus on aikamme vitsaus. Se on yksi juurisyy luontokadolle ja ilmastonmuutokselle (Toiskallio, 2024). Ylikulutus tuhoaa ympäristöjä, pilaa luontoa, tuottaa saasteita, sekä aiheuttaa monenlaisia vaaroja ja ongelmia ihmisten terveydelle. Esimerkiksi lihankulutus oli vielä lukujen 1800–1900 vaihteessa melko vähäistä, noin 17 kiloa henkilöä kohden vuodessa (Jalava 2022; Kovanen 1997, 22), kun taas 2010 vuoden lopulla lihankulutus oli noussut jo 80 kg/henkilö/vuosi (Lihatiedotus 2020). Liiallinen lihansyönti onkin saanut osakseen nousevaa kritiikkiä 2020 luvulla. Esimerkiksi Suomen Luonto (2021) aikakauslehti on vuonna 2021 valinnut vuoden turhakkeeksi liian lihankulutuksen.

Kuluttaminen hyvinvointiyhteiskunnassa kuten Suomessa, on mielletty normaalina vaikkakin alati enemmän kyseenalaistettuna tapana toimia kansalaisena. Toisaalta ylikuluttamisen vähentäminen on hankalaa, sillä talouskasvua tavoiteltaessa kansalaisuus näyttäytyy kuluttajuutena jota höystävät materiaaliset arvot ja yksilönvapauden korostuminen. Kansalaisina ja kuluttajina kohtaammekin ristiriidan, jossa meitä ohjataan kuluttamaan vähemmän ekologisesti syistä ja toisaalta kannustetaan kuluttamaan jotta talouskasvu saataisiin jälleen nousuun. (Joutsenvirta & Salonen 2020, 23). Sitran raportti, Growth-positive zero-emission pathways to 2050 (Drummond ym. 2020), kuitenkin toteaa, että talouskasvu ja ilmastotoimet eivät ole toisiaan pois sulkevia jotta tavoite maailman 1,5 asteen lämpenemisestä saavutettaisiin. Raportin tulokset eivät kuitenkaan tarkoita että nykyisenmallista talouskasvua voitaisiin jatkaa loputtomasti. Nykyisellä kehityksellä kohtaamme todennäköisesti tulevaisuudessa vakavia ekologisia, taloudellisia ja sosiaalisia ongelmia. (Tamminen & Koistinen 2021).

Suomen ympäristökeskuksen (Syke) mukaan Suomi on onnistunut pienentämään kasvihuonekaasujaan sitten 1990 luvun jälkeen noin kolmanneksen. Kesäkuussa 2024 julkaistun WWF:n ja Bain & Companyn Fair Finnish Footprint – Finland’s pathway to consumption aligned with global sustainability boundaries -raportin mukaan Suomen on merkittävästi pienennettävä myös luonnonvarojen käyttöään jotta globaaleja ympäristökriisejä voitaisiin hillitä tehokkaasti. Raportin mukaan ylikulutus ongelma tulisi huomioida niin kansallisella kuin myös yksilöllisellä tasolla jokapäiväisissä päätöksissä ja toimissa.

Nyky-yhteiskunnassa kuluttaminen on keskeinen osa arkeamme. Samalla se on yksi merkittävimmistä ympäristövaikutusten lähteistä. Ilmastonmuutoksen ja luonnonvarojen ylikulutuksen myötä yksilöiden ja yhteisöjen vastuullinen kuluttaminen nousee yhä tärkeämmäksi yhteiskunnalliseksi kysymykseksi. Kestävyysajattelun ja ympäristötietoisuuden lisääntyessä kuluttamiseen kohdistuvat odotukset ovat muuttuneet ja yksilöiltä odotetaan yhä enemmän vastuullisuutta kulutusvalinnoissaan. Tällaiset odotukset asettavat kuluttamisen keskeiseksi osaksi ympäristökansalaisuutta – kansalaisuutta, jossa kansalaisia ei nähdä vain politiikan kohteina, vaan myös aktiivisina toimijoina, jotka vaikuttavat kestävään kehitykseen omilla arjen valinnoillaan (Dobson 2007).

Suomalaisen filosofi ja tutkija Ville Lähde (2022, 92–93) kritisoi näkemystä kuluttajien mahdollisuuksista vaikuttaa yhteiskunnan rakenteiden muutoksiin, sillä he eivät voi koskaan olla täysin vapaita valitsemaan. Hänen mukaansa yhteiskuntamuutokseen tarvitaan laajempaa, aktiivisempaa kansalaisuutta sekä poliittista tahtoa. Lähde kuitenkin myöntää, että ”pienet arkiset teot” ovat siinä määrin tärkeitä, että ne tulevat tutuiksi sekä ovat esimerkkinä lähiympäristön ihmisille. Lähde myös korostaa joukkovoiman tärkeyttä. Hänen mukaansa irtikytkentää tarvittaisiin erityisesti luonnonvarojen kulutuksen suhteen, mutta tutkimustulokset eivät viittaa siihen, että irtikytkentää olisi tapahtumassa (Lähde 2022, 93; Vadin ym., 2020).

Tässä tutkimuksessa tarkastelen kuluttamista ympäristösosiologisesta näkökulmasta keskittyen siihen miten käytännöt, ja ympäristökansalaisuuden periaatteet ilmenevät ihmisten jokapäiväisessä elämässä. Yhdistämällä käytäntöteoriaa ja ympäristökansalaisuuden teoriaa, pyritään ymmärtämään, millä tavoin yksilöiden toiminta ja rakenteelliset tekijät muovaavat kestävästä kuluttamisesta arjessa. Elisabeth Shoven, Mika Pantzarin ja Matt Watsonin (2012) kehittämä käytäntöteoria korostaa, että tekemisemme eivät ole pelkästään yksilön valintoja, vaan sosiaalisesti muotoutuneita toimintoja, jotka tulevat ilmi käytännöissä. Tutkimuskohteenä ovat kansalaisten arkiset kulutus käytännöt jotka tulevat ilmi kerrotun kautta. Pyrkimyksenä on tuoda esille kuluttamisen paikat, sekä kulutuskäytäntöjen taustalta löytyvät merkitykset. Kuluttamiseksi ymmärretään arkiymmärryksestä poiketen kaikki sellaiset käytännöt jotka kuluttavat luonnonvaroja suoraan tai välillisesti. Tutkimuksen tavoitteena on pyrkiä nostamaan esille niitä arkisia kulutuskäytäntöjä, joissa ympäristökansalaisilla voisi olla vielä kehitettävää. Näin ollen tutkimuksessa kysytään:

- Missä kulutetaan?

- Millaisissa käytännöissä kuluttaminen ilmenee?
- Millaisia merkityksiä kuluttaminen saa?
- Peilaavatko arjen kulutuskäytännöt ympäristökansalaisuuteen liitettyjä ominaisuuksia?

Aineistoksi valikoitui Ailan Tietoarkistosta aineisto *FSD3392 Kirjoituksia kestävästä kehityksestä 2018*. Aineiston ovat alun perin keränneet Suomen Kirjallisuuden Seura ja Talonpoikaiskulttuurisäätiö kirjoituskilpailua varten. Kirjoituksissa kansalaiset tuovat esille omia ajatuksiaan ja käsityksiään kestävästä kehityksestä arkisista käytännöistään. Vaikka aineisto on sekundääriaineisto, sopii se käytettäväksi myös tässä tutkimuksessa. Lähtökohdina tutkimukselle on että kerrotun kautta voidaan ymmärtää ympäröivää maailmaa pääsemällä käsiksi niihin kulutuskäytäntöihin, joita kirjoittavat tuovat esille kertoessaan omista kestävästä kehityksestä käytännöistään.

Tutkielman tavoitteena on tuoda esiin, kuinka arkipäiväinen kuluttaminen kytkeytyy ympäristökansalaisuuteen ja millä tavoin yksilöt toimivat kulutuskäytäntöjensä kautta vastuullisina kansalaisina. Tarkastelen millaiset sosiaaliset, kulttuuriset ja taloudelliset tekijät vaikuttavat näihin käytäntöihin. Tutkimus avaa näkökulmaa siihen kuinka arkiset kulutusvalinnat eivät ole pelkästään henkilökohtaisia päätöksiä vaan heijastavat laajempia yhteiskunnallisia ja ympäristöllisiä muutoksia sekä päätöksiä.

Kuluttamisen ymmärrän tutkimuksessa laajemmin kuin se tavallisesti ymmärretään arkielämän kontekstissa. Usein arjessa kuluttamisen ajatellaan liittyvän pitkälti vain ostamiseen. Ymmärrän kuluttamisen kuitenkin koskevan kaikkia niitä käytäntöjä jotka kuluttavat myös luonnonvaroja. Esimerkiksi vesi pysyy vetenä niin kauan kuin se saa virrata vapaasti mutta kun käytämme sitä juomavetenä, muuttuu se luonnonvaraksi (Hast 2021, 19). Näin ollen myös ruoka jonka ostamme kaupasta, marjat jotka keräämme metsistä ja kalat jotka kalastamme ovat ymmärrettävissä luonnonvaroiksi. Myös autolla ajaminen, samoin kuin linjautolla kulkeminen kuluttavat osaltaan luonnonvaroja. Luonnonvarat voidaan kuitenkin jakaa uusiutuviin ja uusiutumattomiin luonnonvaroihin. Tässä tutkimuksessa en kuitenkaan erottele näitä vaan näen kuluttamisen ylipäätään kuluttavan luonnonvaroja. En myöskään näe tarpeelliseksi rajata kuluttamista niin sanottuihin ympäristöystävällisiin tai kestävästä kehityksestä mukaisiin käytäntöihin, sillä tarkoituksena on tutkia kuluttamisen käytäntöjä. Vaikkakin tutkimusaineisto pohjautuu kestävästä kehityksestä mukaisiin kulutuskäytäntöihin, on mukana myös paljon kuluttamista jota ei voida lokeroida kestävästä kehityksestä mukaiseksi

toiminnaksi. Tässä tutkimuksessa haluan ymmärtää niitä merkityksiä joita liitämme kuluttamisen käytäntöihin. Näin ollen tutkimukseni on osa ympäristösosiologista tutkimusperinnettä joka tutkii ympäristön ja yhteiskunnan vuorovaikutusta (Valkonen & Saaristo 2010, 8).

Työ etenee seuraavalla tavalla. Seuraavaksi esitellään tutkimuksen teoreettinen kehys, joka rakentuu ympäristösosiologisen kulutustutkimuksen päälle. Käytetyt teoriat ovat Elisabeth Shoven, Mika Pantzarin ja Matt Watsonin mukainen käytäntöteoria (social practice theory) sekä Andrew Dobsonin ympäristökansalaisuus. Kolmannessa luvussa käydään läpi aineisto ja analyysimenetelmänä käytetty laadullinen sisällönanalyysi. Tulosluvut ovat vastauksia tutkimuskysymykseen. Analyysin mukaan kuluttamista tapahtuu siis (1) kotona, (2) ostoksilla sekä (3) siirryttäessä paikasta toiseen. Luvut sisältävät pohdintaa siitä, millaisia merkityksiä kuluttamiselle annetaan sekä ilmeneekö ympäristökansalaisuus suomalaisten kulutusikäntännöissä vai ei. Viimeinen luku kokoaa yhteen tutkimuksen pääkohdat ja pohtii teoreettisten valintojen merkitystä sekä työn onnistumista.

2. TEORIA

Luvussa käsitellään tutkimuksessa käytettyä teoreettista viitekehystä. Teoreettinen viitekehys rakentuu ympäristösosiologisen kulutustutkimuksen piiriin. Kuluttamista tarkastellaan ympäristökansalaiseksi ymmärretyn kuluttajakansalaisen kautta jossa kulutus käytännöt nousevat tärkeään rooliin. Ympäristökansalaisuutta on määritelty pitkälti Andrew Dobsonin (2003) mukaan. Luku myös avaa syitä sille, miksi juuri ympäristökansalaisuus käsite on valikoinut käyttöön useiden eri kansalaisuus käsitteiden joukosta. Käytäntöteoria taas ammentaa käsitteitä pääosin Elisabeth Shoven, Mika Pantzarin sekä Matt Watsonin (2012) jatkojaloistamasta ja yksinkertaistamasta käytäntöteoriasta (social practice theory).

2.1 Lähtökohtana ympäristösosiologinen kulutustutkimus

Sosiologinen kulutustutkimus on yhtä vanhaa kuin sosiologinen tutkimuskin (Immonen 2007, 19). Ympäristösosiologinen näkökulma tuo yhteen kulutuksen, talouden ja ympäristön väliset suhteet vaikka ympäristösosiologian piirissäkin ilmiön ei nähdä olevan yksiselitteinen. Ympäristösosiologinen kulutustutkimus pyrkii paikkamaan sosiologisen tutkimuksen tutkimusaukkoa koskien ympäristökysymyksiä ja kulutuskäyttäytymistä sekä kuluttamisen ympäristösuhdetta. Ympäristösosiologiassa ympäristökuluttamista on tutkittu muassa ympäristökuluttajuuden käytännöissä. (Valkonen & Litmanen 2010, 144–145, 157). Tutkielmani jatkaa ympäristösosiologista kulutustutkimusperinnettä pyrkimällä tuottamaan lisää tietoa kuluttamisen ympäristösuhteesta ympäristökansalaiseksi ymmärretyn subjektin kulutuskäytäntöjen kautta. Asemoin tutkielmani käytäntöteoreettisen kulutustutkimuksen ja ympäristösosiologisen ympäristökuluttajuuden risteyskohtaan.

Koska tutkimus on rajattu koskemaan kulutusta, rajaa se monia tärkeitäkin arkisia kestävä kehityksen käytäntöjä tutkimuksen ulkopuolelle kuten esimerkiksi vaatteiden kierrätyksen ja jätteiden lajittelun. Toisaalta tutkimuksessa halutaan kohdistaa mielenkiinto juuri kuluttamiseen, sillä kuluttaminen nähdään olevan juurisyy ilmastokriisille. Ilmastokriisi ei ole jotakin joka koskee vain luontoa: se koskee yhtä paljon yhteiskuntaa joka on rakennettu luonnonvaroista riippuvaiseksi. Yrjö Haila (2017) toteaaakin että ilmasto on poliittinen ilmiö, jolla on suuri poliittinen merkitys, mikä johtuu sen kyvykkyydestä säädellä ja ohjata ihmisten toimintaa. Ilmastonmuutos ja sen seuraukset ovat luoneet uudenlaisen kansalaisuuden

muodon, ympäristökansalaisuuden, joka ei kuitenkaan ole saanut kovin suurta jalansijaa suomalaisessa sosiologisessa tutkimuksessa toisin kuin esimerkiksi kasvatustieteissä (kts. esim. Cantell, Aarnio-Linnavuori & Tani 2020). Tämä tutkimus pyrkii lisäämään ympäristökansalaisuus käsitteen käyttöä suomalaisella sosiologisella tutkimuskentällä.

Vaikka tutkimus suhtautuu kuluttamiseen kriittisesti ei sitä pidetä kuitenkaan täysin negatiivisena ilmiönä, sillä muutoin se köyhdyttäisi kuluttamisen merkitystä ja kaventaisi kuluttamisen kulttuurista sekä inhimillistä merkitysmailmaa (Kurenlahti 2021, 7; Miller 2012, 62–63, 185). Vaikka arjessa kaikki kuluttamamme aineet tulevat luonnosta emme kuluttajina infrastruktuurisen työnjaon seurauksena ajattele kuluttavamme luontoa vaan toteuttavamme arkisia rutiineja kuten peseytymistä, ruuan laittamista sekä asunnon lämmittämistä (Valkonen 2022, 121; Shove 2003). Tässä tutkimuksessa kuluttaminen ymmärretään hyvin laajasti. Kuluttamiseksi lasketaan koskevan niiden materiaalien kuluttamista jotka voidaan paikantaa takaisin luontoon. Tällöin esimerkiksi pyykinpesu kuluttaa vettä ja siten pyykinpesu näyttyy mahdollisesti arkisesta ymmärryksestä poiketen yhtenä kuluttamisen käytäntönä. Uusiutuvia ja uusiutumattomia luonnonvaroja ei ole nähty tarpeelliseksi erotella sillä mikään kuluttaminen ei koskaan voi olla täysin puhdasta tai vihreää. Esimerkiksi sähköautot tai aurinkoenergialla toimivat valot ovat toimiakseen kuluttaneet paljon luonnonvaroja jo ennen kuin voivat toimia käyttötarkoituksessaan. Tämän takia myös esimerkiksi aurinkoenergialla toimivan lämmityksen nähdään lukeutuvan mukaan energian kuluttamisen käytäntöihin. Rajauksen ongelmakohdat tiedostetaan, toisaalta rajauksen nähdään selkeyttävän tutkimustaan tutkimuskohteena ovat arkiset kulutuskäytännöt.

Tutkimusaineistoksi valikoitui aineisto joka koostuu kestävän kehityksen kirjoituksista, joissa kirjoittajat ovat saaneet vapaasti kertoa omista ajatuksistaan ja kokemuksistaan ilmiöön liittyen. Tarkastelun kohteeksi nousee arjessa tapahtuva kuluttaminen sillä kotitalouden piirissä muodostuvat kulutukseen ja kuluttajakäyttäytymiseen liittyvä osaaminen (Turkki 2009, 101). Myös kansalaisuuden voidaan nähdä muodostuvan kotitalouden piirissä jossa suhteita muodostetaan niin lähiyhteisöön kuin myös laajemmin koko yhteiskuntaan, aina maailmankansalaisuuteen saakka (Turkki 2009, 101). Tarkastelu ei siis rajaudu vain kodin sisällä tapahtuvaan kuluttamiseen sillä kuluttamista arjessa tapahtuu paljon myös kodin seinien ulkopuolella kuten vaikkapa harrastuksissa ja ostoksilla käydessä. Sen sijaan kuluttaminen ymmärretään arkisessa elämänpiirissä tapahtuvana kuluttamisena. Koska ihmisten arkielämä on vahvasti sosiaalisesti ja kulttuurisesti määrittävää, rajaa aineisto tutkimukseni koskemaan suomalaista arkielämän kulutustutkimusta.

2.2 Ympäristökansalaisuus

Siihen miten ymmärrämme kansalaisuuden vaikuttaa se millaista yhteiskuntaa ja poliittista yhteisöä haluamme tavoitella. Tällöin kansalaisuuden määrittelyyn liittyvät yhteiskunta ja sen arvot. (Heimonen & Harju 2022; Mouffe 1991, 1988). Kansalaisuus käsite käsitetään usein oikeuksien ja velvollisuuksien verkkona joka näyttäytyy kansalaisille suhteena ympäröivään yhteiskuntaan. Eleyssä elämässä kokemuksia tarkasteltaessa kansalaisuus rakentuu arjen tapahtumien jatkumona. (Heimonen & Harju 2022). Kansalaisuus muodostuu siis hyvin erilaiseksi riippuen siitä mistä näkökulmasta sitä tarkastellaan. Andrew Dobsonin (2003, 46) mukaan kansalaisuus käsitteellä halutaan yleisestikin korostaa yksilön ja valtio välisiä suhteita. Tällöin on tärkeää pohtia millaista yhteiskuntaa haluamme olla rakentamassa. Täten kansalaisuuden määritelmä nousee keskeiseen rooliin myös tässä tutkimuksessa.

Kuluttajakansalaisuus sekä ympäristökansalaisuus olivat kansalaisuuskäsitykset, jotka nousivat erityisesti esiin pohdittaessa soveltuvaa kansalaiskäsitettä. Kuluttajakansalaisuuden synty yhdistetään 1900-luvun alkuun jolloin Yhdysvalloissa ammattikunnat, mainosmiehet ja teolliset muotoilijat pyrkivät aktiivisesti muodostamaan uudenlaisen liikkuvamman ja materiaalisemman elämäntavan (Pantzar 2017; Cohen 2003). Kuluttajakansalaisuus käsitteellä vaikuttaa olevan negatiivinen kaiku eikä sen voida nähdä sopivan enää nykypäivään ottaen huomioon sen tosiasian että kuluttaminen, tarkalleen ottaen ylikuluttaminen, on aiheuttanut valtavasti ongelmia maapallolla, eriarvoistumisesta ympäristön saastumiseen aina ilmastokriisiin asti. Ylikulutus on ongelma siitäkin huolimatta että kuluttajat ovat saaneet aktiivisemmän roolin suhteessa tuottajiin muun muassa datatalouden kautta (Pantzar 2017, 23), ja samalla kulutusasetteet ovat muuttuneet entistä vastuullisemmiksi. Paradoksaalisesti samaan aikaan kuluttajat kuitenkin käyttävät yhä enemmän aikaa shoppailuun. (Haanpää 209, 66). Tämän vuoksi tässä tutkimuksessa ei ole haluttu ruokkia kuluttajakansalaisuuden voittonjuhlaa vaan tuoda tilalle paremmin pidemmälle tulevaisuuteenkin katsovan käsitteen: ympäristökansalaisuuden. Ympäristökansalaisuuden valintaan ovat myös vaikuttaneet humanistiset ja yhteiskuntatieteelliset ympäristötutkimus opintoni, joten ympäristökansalaisuus käsitteen käyttäminen tuntui myös luontevammalta.

Yhteiskunnalliseen ympäristötutkimukseen ympäristökansalaisuus on noussut 1990-luvulla (Åkerman 2014, 18; mm. Mason 2009). Ensimmäisen kerran sitä on kuitenkin käyttänyt vuonna 1990 Kanadan ympäristöministeriö (Szerszynski 2006, 75), jolloin pyrittiin

korostamaan kansalaisten henkilökohtaista vastuuta ympäristöstä ja sen tilasta (Melo-Escrihuela 2008, 123).

Ympäristökansalaisuudelle ei ole yhtä määritelmää, mutta laajemmin ymmärrettynä sen voidaan ajatella liittyvän kansalaisuuteen jolla on tai voi olla tekemistä yksilöiden ja yhteisen hyvän kanssa (Dobson 2007; Barry 1999, Smith 1998). Vaikka ympäristökansalaisuus käsitettä on kritisoitu, on se saanut rinnalleen myös käsitteet kuten ekologinen kansalaisuus (Dobson 2003), kestävä kansalaisuus (Barry 2005) ja vihreä kansalaisuus (Dean 2001). Vaikka määritelmät eroavat painotukseltaan yhdistää kaikkia ympäristövastuullisia kansalaisuuskäsitteitä laajentuminen yksilön ja kansallisvaltion akselilta laajemmaksi yksilön ja koko yhteisön väliseksi. (Åkerman 2014, 18). Keskustelua ympäristökansalaisuudesta onkin kritisoitu siitä, että se korostaa yksilöiden rationaalisuutta, minkä mukaan ympäristötietoisuus saa yksilön muokkaamaan käytöstään ympäristöystävällisemmäksi (Åkerman 2014, 18; Gabrielson & Parady 2010). Useista tutkimuksista käy kuitenkin ilmi etteivät yksilöiden arvot suoraan integroidu arvoja vastaavaksi toiminnaksi (Cantell ym. 2020).

Ympäristökansalaisuus voidaan karkeasti jakaa liberalistiseen ja republikanismiseen (civic republican) teoriaperinteeseen (Shild, 216, 21). Ensimmäisessä, liberalistisessa ajatteluperinteessä korostetaan yksilön oikeuksia kuten oikeutta saasteettomaan ilmaan ja veteen, kun taas republikaanisessa kansalaisuudessa keskiöön nostetaan yksilön velvollisuudet ja hyveellisyys toimia yhteisen (ympäristön) hyväksi. Liberalistisessa ajattelussa kansalaisuus nähdään passiivisena oikeuksien vaalimisena, kun taas republikaanisessa perinteessä yksilöt ovat vastuun kantajia ja aktiivisia toimijoita. (Esim. Dobson 2003; Schild 2016). Tutkielmani nojaa republikanismiseen teoriaperinteeseen, jolloin ymmärrän kansalaisen olevan aktiivinen toimija joka aktiivisesti toimii ja vaikuttaa elinpiirissään ja jolle kuulu myös vastuu omista valinnoistaan.

Dobsonin (2003, 5, 51) mukaan, kansalaisuuden on perinteisesti ajateltu olevan osa julkista piiriä, kun taas ekologisen politiikan huomioivassa politiikassa kansalaisuuden voidaan nähdä ulottuvan niin julkiseen kuin myös yksityiselämän piiriinkin. Julkisen poliittisen toiminnan ohella ympäristökansalaisuudessa on kyse myös yksityisestä toiminnasta ympäristön puolesta (Koskinen 2010, 19; Åkerman 2014, 18), jonka voidaan nähdä ilmenevän myös kulutuskäytännöissä. Esimerkiksi osallistuminen vegaanihaasteeseen tammikuussa, voi olla merkki kulutuskäytännöstä, jolla pyritään yksityisen valinnan kautta toimimaan ympäristöystävällisemmällä tavalla yhteiseksi ja ympäristön hyväksi.

Yksilön herkistymistä ympäristöhuolille ja tahtoa alkaa aktiivisesti edistämään ympäristötavoitteita valinnoissaan onkin pidetty ympäristökansalaisuuden edellytyksenä (Åkerman 2014, 18). Ympäristökansalaisuuden käsitteellä tarkoitetaan kestävän kehityksen tavoitteiden saavuttamista aktiivisten kansalaisten osallistamisella, jolloin myös hallinto toimii aktiivisesti kansalaisten tukena (Albrecht ym. 2020, 101). Esimerkiksi omat ostopäätökset ja sosiaalisen median tykkäykset voidaan laskea kuuluvaksi ympäristökansalaisuuteen liitettyyn toimintaan, joilla pyritään vaikuttamaan ympäristöön. Ympäristökansalaisuus on myös pyrkimystä vaikuttaa ympäristöön päätöksenteon kautta. (Eranti & Faehnle 2020, 176). Ympäristökansalaisuuteen kuuluu sen tunnustaminen, että aina oman edun mukainen käyttäytyminen ei ylläpidä tai suojele ympäristönkaltaisia julkishyödykkeitä. Tunnustamalla tämän ympäristökansalaiset sitoutuvat toimimaan yhteisen hyvän puolesta. (Dobson 2007). Kansalaisten vastuut ja velvollisuudet, mutta myös oikeudet sekä toiminnan eri alueet ja poliittiset tasot, nousevat keskeisiksi, erityisesti ilmastokysymyksissä (Albrecht ym. 2020, 101), ja kulutuskäytännöissä.

Myös arkisilla ja henkilökohtaisilla valinnoilla on vahva side ympäristökansalaisuuteen (Koskinen 2010, 22–23, Dobson 2003). Ympäristönäkökulmasta katsottuna, monet toimet voidaan nähdä julkisina toimina, myös toimet joita suoritamme kotona, kuten talon lämmitys tai jäähdytys tai ruuan tilaaminen kotiin. Näillä näennäisesti yksityisillä päätöksillä on julkisia ympäristövaikutuksia, jolloin ympäristökansalaisuudella voidaan nähdä olevan niin yksityisen kuin myös julkisen kansalaisuudenmuotoja. (Dobson 2007). Tämä tutkimus keskittyy kuitenkin tutkimaan yksityisen ympäristökansalaisuuden muotoja, unohtamatta kuitenkin niiden suurempia ja kasautuvia vaikutuksia, ottaen huomioon, että jokaisessa taloudessa kulutetaan.

Ympäristökansalaisuudesta puhuttaessa ei voi olla huomioimatta myös ympäristökasvatusta, sillä sen vaikutus ympäristökansalaisuuden muotoutumiseen ja leviämiseen on suuri. Cantell, Aarnio-Linnavuori & Tani (2020) puhuvat kirjassaan *Ympäristökasvatus: kestävän tulevaisuuden käsikirja* siitä, kuinka ympäristökasvatuksen yksi tärkeimmistä tavoitteista on kasvattaa kansalaisia aktiivisiksi ympäristökansalaisiksi. Ympäristökansalaisuutta on tällöin mahdollista tarkastella myös yksilön taitojen ja osaamisen kautta. Heidän mukaansa ideaali ympäristökansalainen on ”motivoitunut, luottaa itseensä, tiedostaa omat arvonsa, on käytännöllisellä tavalla viisas ja osaa käyttää monipuolista tietoa ympäristötoiminnan suunnitteluun ja toteuttamiseen”. Yhteiskunnallisesti, muutos kohti kestävämpää elämäntapaa tapahtuu yhteisön sisäisenä muutosprosessina, jossa kansalaiset ovat keskeisiä toimijoita.

Tämä vaatii kuitenkin sen, että yhteiskunnasta löytyy innokkaita ja aktiivisia ympäristökansalaisia. Olennaista onkin että ympäristökansalaisuuden periaatteita voi oppia iästä riippumatta. Ympäristökansalaisuuden siemen kylvetäänkin jo lapsena. Osallisuuden kokeminen ja toimijaksi oppiminen nousevat keskeisiksi osa-alueiksi matkalla kohti ympäristökansalaisuutta. (Cantell ym. 2020).

Dobsonin mukaan ympäristökansalaisuudessa on lopulta kyse siitä velvollisuudentunnosta, jota tunnetaan tulevia sukupolvia kohtaan. Tällöin velvollisuudeksi nousevat kestävät elämäntavat (Dobson 2007). Ympäristökansalaisuutta näyttääkin määrittelevän kestävä kehityksen näkökulma, joka pyrkii tarjoamaan raamit kestäväälle elämälle juuri niin, että myös tulevilla sukupolvilla olisi hyvät mahdollisuudet elää maapallolla (kts. Ympäristöministeriö 2023).

2.3 Käytäntöteoria

Elisabeth Shove (2010) kritisoi artikkelissaan *Beyond the ABC: climate change policy and theories of social change*, yhteiskuntatieteitä siitä, että ilmastonmuutoksen ja siitä seuraavien ongelmien määrittelyminen ihmisten käyttäytymisen ongelmaksi marginalisoi ja sulkee monella tavalla pois mahdolliset teoreettiset lähestymistavat joita olisi mahdollista käyttää. Shoven (2010) mukaan yhteiskuntateorioilla ja politiikan välisellä suhteella, sekä yhteiskuntatieteillä olisi mahdollisuus antaa suurempi panos ilmastonmuutoksen haasteisiin. Hän esittää teorian siitä miksi vihreä politiikka epäonnistuu, jossa hänen mukaansa kysy on siitä, että vihreä politiikka muokkaa ja muodostaa ABC-paradigman. Kyseessä on ajattelumalli, jossa sosiaalisen muutoksen ajatellaan riippuvan arvoista ja asenteista (A=attitudes), joiden uskotaan ohjaavan sellaista käyttäytymistä (B=behaviour), jonka yksilöt valitsevat (C=choose). Shoven mukaan A:n, B:n ja C:n yhdistelmä luo selkeän asialistan tehokkaalle politiikalle, jonka käsitteellinen ja käytännön tehtävä on tunnistaa ympäristömyönteistä käyttäytymistä määräävät tekijät ja vaikuttaa niihin. Shove kritisoikin sitä, että ABC:n sanasto ei pidä sisällään termejä tai käsitteitä, joita tarvittaisiin keskustelun avaukseen yhteiskunnallisesta muutoksesta. Hänen mukaansa puute yhteiskuntatieteissä näkyy siitäkin huolimatta, että tarve suuremmille muutoksille koskien tapojamme ja toiveitamme on laajasti tunnustettu. ABC:n vaikutus tulisikin tunnistaa, purkaa ja korvata vaihtoehtoisilla lähestymistavoilla (Borch, Vittersø & Stø 2015). Vastalauseena ABC-paradigmalle, Elisabeth Shove, Mika Pantzar ja

Matt Watson (2012) ovat kehittäneet omaa pelkistettyä käytäntöteoriaansa, kirjassaan *The Dynamics of Social Practice: Everyday life and how it changes*.

Käytäntöteorioiden kehittyminen on alkanut 1990-luvun puolivälistä lähtien, jolloin enenevässä määrin kiinnitettiin huomiota arkipäiväiseen kuluttamiseen. Samanaikaisesti tapahtuva ympäristön pilaantuminen, ilmastonmuutos ja kestävästä kuluttamisesta puhuminen on suunnannut sosiologian katsetta tapoihin ja rutiineihin (Warde 2014). Käytäntöteoriat kiinnittivätkin erityisesti huomiota arkipäiväiseen, tavalliseen ja huomaamattomaan tapaan kuluttaa (Sahakian & Wilhite 2014). Katseiden siirtyminen tapoihin ja rutiineihin on johtanut sosiologiseen sitoutumiseen käytäntöteorioihin, jotka ovatkin osoittaneet mahdollisuutensa. Niitä onkin sovellettu erilaisissa kulutussosiologisissa tutkimuksissa (Jacobsen & Hansen 2019). Käytäntöteorian piirissä kiinnostus kohdistuu sosiaaliseen ja siihen kuinka todellisuutta tuotetaan sen kautta (Rantala 2012).

Käytäntöteoria ei ole yhtenäinen teoria vaan pikemminkin teoriajoukko (Spaargaren 2016). Myös käytäntö on usein epämääräisesti määritelty käsite. (Hast 2021, 21). Teoreettisessa mielessä käytäntö kuitenkin mielletään yleisesti keholliseksi, materiaalisesti välittyneeksi inhimilliseksi toiminnaksi ja tekemisen kokoelmiksi. Näihin liittyy myös keskeisesti käytännöllistä ymmärrystä ja tilannetajua. (Hast 2021, 21; Schatzki 2001, 11). Käytännöt määritellään myös totunnaistuneena toimintana, rutiineina ja tapoina, joihin liittyy taustatietoa ymmärryksen muodossa, mutta myös tietotaitoa, tunteita ja motivaatiota. Käytännöt sisältävät totutun inhimillisen toiminnan lisäksi myös ei-inhimillisiä aspekteja kuten esineitä, teknologioita ja ympäristöjä. (Shove ym. 2012; Spaargaren ym. 2016) Analyttisenä työkaluna käytännön tarkastelu kohdistuu yksilön ja rakenteiden sijaan inhimilliseen toimintaan: tekemisiin, sanomisiin, asioiden käyttöön liittyvään ymmärrykseen ja tahtoon. Käytäntöteoria etsiikin paikkaansa individualistisen tai strukturalistisen yhteiskuntateorioiden ääripäiden välillä. (Spaargaren ym. 2016, 6–8).

Käytäntöteoriat eroavat toisistaan ja ne voidaan jakaa karkeasti kahteen haaraan Pierre Bourdieun ja Bruno Latourin näkemysten mukaan. Bourdieu ajatteli käytännön ymmärryksen, tai käytännön tiedon ilmentyvän ihmisessä, kun taas Latour keskittyi tieteen ja teknologian tutkimukseen (STS, Science and Technology Studies). Latourin ymmärryksessä käytäntöteoriassa voidaan tarkastella käytännön ymmärrystä artefaktien kautta. (Jacobsen & Hansen 2019; Reckwitz 2002). Jacobsenin ja Hansenin (2019) mukaan onkin olemassa kahta

erilaista käytänteoreettista kantaa, joista toinen paikantaa käytännön ymmärrykset ihmiskehoon ja toinen paikantaa käytännön ymmärrykset aineellisiin kokonaisuuksiin.

Käytännöt ymmärretään yhteiskunnallisessa tutkimuksessa tutkimuksen ensisijaisena yksikönä (Shove ym. 2012), jossa korostetaan arkielämän ymmärtämistä keskittymällä käytäntöön tekemisenä tai kokonaisuutena, joka nousee esiin arkielämän sosiaalisessa organisoitumisessa (Hennell ym. 2021; Schatzki 2012). Andreas Reckwitzin (2002, 249) mukaan käytännöt koostuvat keskinäisistä riippuvuussuhteista, joissa yhdistyvät ruumiilliset ja psyykkiset toimintamuodot, kuten ”asiat” (”things”) ja niiden käyttö, ymmärtämiseen liittyvä taustatieto, tietotaito, tunnetilat ja motivaatio. Hastin (2021) mukaan käytännön määritelmän tulee olla väljää, sillä käytänteoriat pyrkivät selittämään niin sosiaalisten ilmiöiden pysyvyyttä kuin myös niiden muutosta. Elizabeth Shove ym. (2012) esittävätkin yksinkertaistetun ja väljemmän kategorisoinnin käytännölle, joka heidän mukaansa koostuu kolmesta tekijästä: *materiaaleista, osaamisesta ja merkityksistä*. Heidän mukaansa nämä käytännön osat ovat yhtä aikaa sekä olemassa että toisiinsa kytkeytyneitä, jolloin ne yhdessä muodostavat käytännön.

Reckwitzin (2002, 251) puhuu käytännön performanssista, jossa käytännöt tulevat ilmi niissä rutiineissa jossa kehoja ja esineitä liikutellaan, subjekteja kohdellaan, asioita havainnollistetaan ja maailmaa tulkitaan. Tällöin performanssilla tarkoitetaan mikrotasolla tapahtuvaan paikallistuneeseen käytäntöön joka tapahtuu jossakin ajassa ja paikassa tiettyjen toimijoiden, artefaktien ja resurssien välisessä vuorovaikutuksessa. (Reckwitz 2002). Osaaminen, materiaalit ja merkitykset muuttuvat ajassa muovaten käytäntöjä erilaisiksi. Toisaalta elementit mahdollistavat myös käytäntöjen pysyvyyden. (Shove ym. 2019, 91–94). Ymmärrän kuluttamisen käytännön performanssina, joka ilmenee arjessa monin eri tavoin, ilmentäen samalla sitä historiallisesti, kulttuurisesti ja sosiaalisesti muodostunutta elinympäristöä, jossa käytäntöjä toteutetaan.

Shoven ym. (2012) mukaan käytäntö voidaan siis jakaa kolmeen elementtiin: materiaaleihin, kompetenssiin (osaamiseen) ja merkityksiin. Materiaaleihin (materials) kuuluvat esineet, infrastruktuuri, välineet, laitteistot ja itse käytännönharjoittaja, eli ihminen itse. Arjessa kulutuksen kontekstissa materiaaleina voidaan ymmärtää esimerkiksi ruoka ja ruokailuvälineet, palvelut ja kuluttaja itse. Osaamiseen (competence) liittyy tieto siitä, jotka käytännönharjoittajalla on olemassa, kuten suorituksen edellyttämät tiedot ja taidot (mt., 23–24). Tähän voidaan laskea siis kuluttamiseen liittyvät taidot, kuten ruuanlaitto, autolla ajaminen tai tieto

siitä mistä ruokaa voi ostaa. Merkitysten (meanings) käsitteellistäminen on hankalampaa, eivätkä käytäntöteoreetikot ole yksimielisiä siitä miten merkitykset, tunteet ja motivaatiot tulisi luonnehtia. (Mt.). Reckwitz kuvaa tätä mentaaliseksi toiminnoiksi, tunteiksi ja motivaatiotiedoksi, mutta Shove (2012) ja kumppanit ovat yksinkertaistaneet tämän yhdeksi käytännön elementiksi, merkitykseksi (meanings) jota he käyttävät kuvaamaan osallistumisen sosiaalista ja symbolista merkitystä tietyssä ajassa ja paikassa tapahtuvana.

Seuraten Shovea ym. (2012), tässä tutkimuksessa annetaan suuri merkityksen näiden kolmen elementin välisille yhteyksille, sillä käytännön rakenne riippuu ensisijaisesti materiaalien, merkitysten ja osaamisen yhdistelmästä. Nämä kolme elementtiä ovat toisiinsa kytkeytyneitä muodostaen kokonaisuuksia, komplekseja tai nippuja. (Mt., 23–24). Tällöin esimerkiksi syöminen edellyttää *materiaaleja* kuten ruokaa, ruokailuvälineitä ja subjektin, *osaamista*, kuten ruokailuvälineiden käyttöä tai ruuan valmistusta sekä *merkityksiä*, kuten nälän tunteen. Itse ruokailuvälineillä ei tee mitään ilman ruokaa, tai ilman näläntunnetta ei tule aina mieleen syödä. Shove ym. (2012, 126) toteavatkin tyhjentävästi: “there is nowhere to go outside the world of practice”.

Tutkimuksessa ympäristökansalaisuuteen linkittyvä kuluttaminen ymmärretään yhtenä käytännön nippuna jossa kuluttaminen muodostuu käytäntöjä muodostavista osatekijöistä (Schatzki 2012). Vaikka käytännöt koostuvatkin osaamisesta, materiaaleista sekä merkityksistä, ei tutkimustuloksissa pyritä tuomaan esille näitä kaikkia kerralla. Käytäntöjen eri osat nostetaan tutkimuksessa esille silloin, kun ne nähdään relevantteina ja mielenkiintoisina tekijöinä tutkimustuloksen kannalta.

Käytäntöteoriaa on käytetty paljon ymmärtämään kuluttamista ikään kuin yhtä käytännön nippuna, kuten tutkimalla esimerkiksi nuorten alkoholin kulutusta (Hennell, Piancentini & Limmer 2021), sitä on myös hyödynnetty sosiaalisen kestävyuden tutkimiseen (esim. Rikala, Wallin & Sjöblom 2023). Tämä tutkimus jatkaa käytäntöteoreettista tutkimusotetta testaten sen käytettävyyttä ympäristökansalaisuuden ja kuluttamisen kontekstissa.

3. AINEISTO JA MENETELMÄ

Luvussa avataan tutkimukseen johtaneita intressejä sekä tutkimuksen luotettavuuden ja avoimuuden vuoksi tutkimuksessa käytettyä tutkimusmetodia. Aineisto koostuu Ailan Tietoarkiston aineistosta FSD3392 Kirjoituksia kestävästä kehityksestä 2018. Aineisto on analysoitu laadullisen sisällönanalyysin keinoin.

Tutkimusaineistoa lähdin pohtimaan omien intressieni kautta. Olin jo pitkään pohtinut omaa kulutuskäyttäytymistäni ja samalla kiinnostunut kestävämmistä valinnoista arjessa. Olin myös lukenut zero waste -elämäntyylistä ja minimalismista, mutta koin tällaiset melko radikaalit vaihtoehdot kaukaisilta ja hankailta adoptoida omaan arkeen kiireisen elämän keskellä. Kestävien valintojen pikkuhiljainen tuominen omaan arkeen tuntui enemmän mahdolliselta. Olenkin pyrkinyt tarkastelemaan kriittisesti omaa kuluttamistani samalla oppien ja sisäistäen uusia kestävämpiä käytäntöjä arkisessa kuluttamisessa. Olen myös saanut huomata, että erityisesti somessa ympärilläni pyörii jos jonkinlaista kestävyys ja kiertotalous -vaikuttajaa, jotka ovat varmasti lisänneet kierroksia kestävyys hypetykseeni. Halusinkin ymmärtää paremmin kuluttamista erityisesti kestävä kehityksen kontekstissa. Kestävästä kehityksestä ja sen teemoista kun puhutaan jatkuvasti, halusin ymmärtää, millaiselta se konkreettisesti näyttää kulutuksen kautta tarkasteltuna kestävä kehityksen kontekstissa. Pohdin aineiston keräämistä joltakin kohderyhmältä, mutta löydettyäni *Kirjoituksia kestävästä kehityksestä* aineiston Ailan Tietoarkistosta, tuntui se sopivan intresseihini paremmin.

3.1 Kirjoituskutsut

Aineistoksi valikoitui Ailan Tietoarkistosta aineisto *FSD3392 Kirjoituksia kestävästä kehityksestä 2018*. Aineiston ovat keränneet Suomen Kirjallisuuden Seura ja Talonpoikaiskulttuurisäätiö. Aineisto koostuu kaikkiaan 73 kirjoituksesta jotka ovat vastauksia kirjoituskutsuun jonka ovat järjestäneet Suomalaisen Kirjallisuuden Seura ja Talonpoikaiskulttuurisäätiö. Aineistoa voidaan pitää sekundaariaineistona, sillä kirjoitukset koottiin alun perin eri tarkoitusta varten (Ronkainen ym. 2011, 113), tässä tapauksessa kirjoituskilpailuun. Haasteeksi voi tällöin nousta se että aineisto ei tarjoa parasta mahdollista sisältöä tutkijalle koskien hänen omia intressejään. Tällöin aineisto ei välttämättä sisällä kaikkea tutkijaa kiinnostavaa informaatiota tai ne voivat olla epätarkempia kuin tutkija toivoisi niiden olevan. (Mt.).

Julkisilla kirjoituspyynnöillä voidaan kerätä kerronnallisia aineistoja joissa kirjoittajia pyydetään kertomaan omakohtaisista kokemuksista jostakin määrätystä aiheesta (Ronkainen ym. 2011, 114), tässä tapauksessa kestävästä kehityksestä. Kirjoituskutsujen käyttö on lisääntynyt tutkimusaineistona viimeisten vuosikymmenten aikana erityisesti kulttuuri- ja historiantutkimuksessa. Kirjoituskutsuissa keskiöön nousevat tutkittavan, eli informantin omakohtaiset kokemukset, joita tutkittava dokumentoi kirjoittamalla niitä itse. Vaikka kirjoitukset ovat omakohtaisia näkyy niissä myös toisilta kuultua ja nähtyä. Tällöinkin pääpaino on kirjoittajan omasta kokemuksesta suhteessa tapahtuneeseen, koettuun ja nähtyyn. Käsittelytavan takia tutkittavalla on muita tutkimusmenetelmiä enemmän toimijuutta koskien omaa lausuntoaan, sillä kirjoitelma on itseohjautuvaa ja vapaasti assosioitua jolloin kirjoittajalla on myös mahdollisuus muokata tekstiään. (Pöysä 2021).

Aineiston kirjoituskutsussa ei ole määritelty kirjoitustyyliä, vaan kirjoittajille on annettu vapaat kädet. Kirjoitelmia leimaakin niiden heterogeenisuus jolloin kirjoitusten pituus, tyyli, oikeakielisyys ja se, onko kirjoitelma kirjoitettu tietokoneella vai käsin, on tyypillistä (mt.). Suurin osa tiedostoista on tekstitiedostoja, 12 kirjoituksista on kirjoitettu käsin. Nämä kirjoitukset on kirjoitettu sana sanalta tiedostomuotoon helpottamaan aineiston analyysia. Kaikki kirjoitukset on kirjoitettu suomeksi, mikä oli oletettavissa sillä myös kirjoituskutsu on suomenkielinen.

Kestävä kehitys on aineiston kantava teema. Kirjoituskutsussa kirjoittajia on pyydetty kertomaan heidän omia ajatuksiaan koskien kestävää kehitystä. Kutsussa pyydettiin myös kuvailemaan omia valintoja ja valintoihin johtaneita syitä, sekä myös sitä millaisia muutoksia he mahdollisesti voisivat tehdä omassa arjessaan ja toisaalta millaiset muutokset tuntuisivat ylivoimaisilta. Kirjoittajille on annettu erilaisia näkökulmia kuten maaseutu ja/tai kaupunki, vapaa-ajanvietto, työ- ja elinkeinoelämä ja sen muutokset, luonto ja/tai teknologia, kulutustottumukset, ravinto, asuminen ja energia sekä matkustaminen ja liikkuminen. Suomessa onkin käytetty käsitettä teemakirjoittaminen viitatessa kirjoituskutsujen muokkaamaan kirjoittamisen alalajiin (Pöysä 2021; Apo 1995).

Kirjoituskutsuun vastauksia tuli 73 kirjoitusta joista 41 oli naisten kirjoittamia ja 13 miesten, yksi oli ilmoittanut olevansa muun sukupuolinen, ja loput 18 ei ollut ilmoittanut sukupuoltaan. Kirjoittajia on lähes ympäri maan, Helsingistä Rovaniemelle. Kaikki kirjoittajat eivät kuitenkaan tuoneet ilmi asuinpaikkakuntaansa. Myös kirjoittajien ikähaarukka on laaja ja nuorin kirjoittaja on syntynyt vuonna 2007, ollen tuolloin n. 11-vuotias. Vanhin aineistoon

merkattu on syntynyt vuonna 1945 (n. 73-vuotias). Kirjoittajat ovat ilmoittaneet ammatikseen laajan kirjon eri ammatteja kuten insinööri, opettaja, muusikko, toimittaja, insinööri, kuvataiteilija ja operaattori. Mukaan mahtui myös koululainen, opiskelija ja eläkeläinen sekä työtön. Aineisto on hyvin monipuolinen ja kattava, koostuen eri-ikäisistä, eri puolilla Suomea asuvista eri elämäntilanteissa olevista ihmisistä. Kirjoittajien erilaiset elämäntilanteet nousevat esiin aineistoa lukiessa. Osa kirjoittajista on yksineläjiä ja toiset perheellisiä, useat kirjoittajat mainitsevat myös lemmikkinsä. Kirjoittajat edustavat kattavasti suomen kansalaisia ja täten suomalaisten kulutustottumuksia, jotka ilmenevät puhuttaessa kestävästä kehityksestä. Vastaukset sisältävät huomattavan paljon kirjoitusvirheitä, jotka olen merkanut hakasulkeisiin [].

Aineisto sopii myös hyvin kulutuskäytäntöjen tutkimiseen vaikka sitä ei siihen tarkoitukseen ole kerätty. Koska tutkimuksessa halutaan ymmärtää kuluttamisen merkitystä kestävä kehityksen kontekstissa, vastaa aineisto myös tältä osin tutkimustarpeisiin. Kirjoittajat ovat kirjoittaneet kestävä kehityksen valinnoista arjessaan, ja se ilmenee myös kirjoituksissa yhtenä osa-alueena, erityisesti kuluttamisen kautta. Mikä ei toisaalta ole ihme, sillä lähes kaikki tekemisemme kuluttavat jollakin tavalla luontoa. Aineisto siis rajaa tutkimuksen koskemaan Suomalaista arjessa tapahtuvaa kerrottua kuluttamista, jonka kirjoittajat ymmärtävät liittyvän kestävään kehitykseen. Tällöin tutkimuksessani on mahdollista löytää merkityksiä kuluttamisen käytännöille, jotka nousevat esiin kestävä kehityksen kontekstissa. Toisaalta aineiston laajuus on haaste, eikä yhdenmukaisia, yksityiskohtaisia johtopäätöksiä voida mahdollisesti tehdä.

Vaikka aineisto on melko laaja (n. 163 word sivua), rajaa tutkimuskysymykseni ja kiinnostukseni kuluttamiseen analyysiä niin, että sitä on mielekästä tutkia. Analyysissä eteen nousi ilmiö, ettei aineistosta enää noussut uusia teemoja, vaan teemat alkoivat toistaa itseään. Tämä viittaa siihen, että aineiston määrä on silloin riittävän kattava (Ronkainen ym. 2011, 6; Bertaux 1981).

3.2 Laadullinen sisällönanalyysi

Aineiston analyysi on toteutettu laadullisen sisällönanalyysin keinoin. Tällöin huomio kohdistuu siihen mitä asioita, aiheita ja teemoja aineisto nostaa esille. Kiinnostus ei siis yllä esimerkiksi kielelliseen tai ilmaisulliseen muotoon. Sisällönanalyysiä käytetäänkin kirjoitetujen tekstien analyysiin (Vuori 2021), joihin myös aineisto, kirjoituskutsujen vastaukset kuuluvat. Sisällönanalyysi on vahvasti aineistolähtöinen, eli induktiivinen (Elo, Kajula, Tohmola & Kääriäinen 2022), se on hyvin lähellä teemoittelua ja niitä voidaanankin käyttää myös vaihtoehtoisina nimityksinä (Vuori 2021). Toisin kuin teemoittelu, sisällönanalyysi mahdollistaa myös aineiston kvantifioinnin jolloin voidaan korostaa tulosten merkityksellisyttä (Elo ym. 2022, 216; Vaismoradi, Turunen & Bondas. 2013).

Aineisto on analysoitu sisällönanalyysin keinoin jolloin luokitellaan aineistosta esiin tulevia luokkia. Luokittelu on yksi sisällönanalyysin muoto jossa luokkia määritellään ja lasketaan. (Tuomi & Sarajärvi 2018). Ensimmäiseksi aineistolta kysyttiin, missä kulutetaan? Tällöin kolmeksi numeerisesti suurimmaksi pääkohdaksi nousivat kuluttaminen kotona, kuluttaminen ostoksilla sekä kuluttaminen siirtyessä paikasta toiseen. Vaikka aineiston analyysissä on hyödynnetty määrällistämistä, analyysitapa ei kuitenkaan ole mixed methods. Ymmärtääkseni mixed methods vaatii sen, että tutkimuskysymys edellyttää kvantitatiivista vastausta (Tuomi & Sarajärvi 2018, 80). Näin ei tässä tutkimuksessa kuitenkaan ole. Sisällönanalyysiä on kuitenkin mahdollista jatkaa niin että aineistosta tuotetaan myös määrällisiä tuloksia (Tuomi & Sarajärvi; Silverman 2006). Vaikka kvantifiointi on myös osa sisällönerittelyä, voidaan sitä käyttää myös sisällönanalyysin apuna (Vuori 2021; Seppänen 2005, 146). Nähdäkseni määrällistäminen tuo tutkimukselle lisää painoarvoa, kun pystytään määrällisesti osoittamaan mitkä tulokset analyysissä korostuivat ja mitkä eivät.

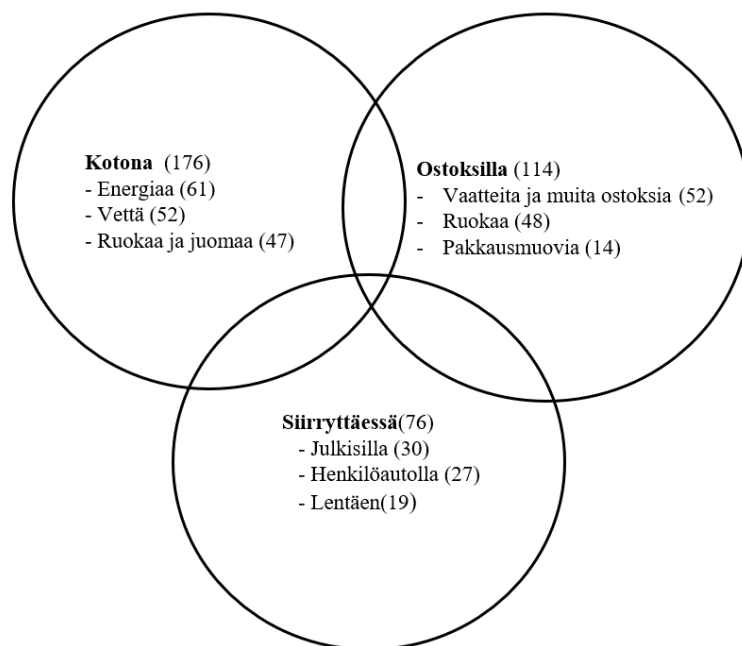
Kun aineistolta oli kysytty missä kulutetaan, muotoutui aineisto mielekkäämpään ja selkeämpään muotoon ja se alkoi tuottaa informaatiota jota analyysissä tavoitellaan (Tuomi & Sarajärvi 2018, 122; Strauss & Cobin 1998). Vaihetta voidaan pitää alkuperäisdatan pelkistämisenä eli redusointina (Tuomi & Sarajärvi 2018, 124). Näin muodostuivat myöhemmin lopullisen muotonsa ottaneet tulosluvut. Tulosluvut vastaavat tutkimuskysymykseen missä kulutetaan. Analyysin perusteella kuluttamista tapahtuu siis pääosin 1) kotona, 2) ostoksilla ja 3) siirryttäessä paikasta toiseen. Tämä redusointivaihe rajasi tutkimukselle epäolennaisen poissa, samalla rajaten analyysituloksia helpommin hallittavammiksi.

Kysyttäessä missä kulutetaan, esille nousi myös se, mitä kulutetaan. Seuraamalla kuluttamisen materiaaleja, ja muodostamalla niistä kategorioita, oltiin jo luonnollisesti siirtymässä analyysin seuraavaan vaiheeseen, klusterointiin. Tällöin samaa ilmiötä kuvaavat aineistonotot järjestellään ja yhdistetään eri luokkiin (Tuomi & Sarajärvi 2018, 124). Kuluttamisen materiaalit alkoivat jäsentyä ja esiin nousi erilaisia materiaaleja, kuten esimerkiksi vesi, energia, ruoka, vaatteet ja kulkuvälineet. Kaikki pääluokat on siis klusteroitu erikseen, ja tällöin pystyttiin erittelemään, mitä kulutetaan ja missä se tapahtuu. Esimerkiksi kulutettaessa kotona, yläluokiksi alkoi nousta ruokaan ja energian sekä veden käyttöön liittyviä ilmiöitä. Tämän jälkeen tarkensin katseeni vielä erikseen yläluokkiin. Koska samaa ilmiötä kuvaavat käsitteet järjestellään samoihin luokkiin, syntyy useita eri alaluokkia (Tuomi & Sarajärvi 2018, 124), alkoi materiaaleista muodostua merkityksiä kuluttamiselle. Esimerkiksi veden käyttöön liittyvät vahvasti peseytyminen ja veden säästäminen. Tutkimuksenasettelun takia, etenin ikään kuin yleisestä yksityisempään, jolloin pääluokat, yläluokat ja alaluokat muodostivat tarkentavia vastauksia aina edelliseen nähden. Edellä mainittua voidaan kuvata seuraavalla päättelyketjulla: kuluttamista tapahtuu kotona (pääluokka), joka ilmenee veden kulutuksena (yläluokka), joka ilmenee käytäntöinä kuten peseytyminen, pyykin pesu sekä veden säästäminen(alaluokat). Kaiken tämän dokumentoimiseen käytin apuna Word työkälulla luomiani taulukoita.

Analyysin mukaan kuluttamista tapahtuu siis 1) kotona, 2) ostoksilla ja 3) siirryttäessä paikasta toiseen. Nämä pääluokat muodostuivat siis kolmesta suurimmasta pääluokasta, muita paikkoja joissa kuluttamista aineiston perusteella tapahtui, olivat esimerkiksi koulu, mökki sekä työpaikka. Nämä pääluokat jäivät kuitenkin hyvin suppeiksi, jotta niistä olisi saanut muodostettua tuloslukuja. Koko analyysin ajan säilytin aineisto-otteissa numeron, esimerkiksi (43), joka vastaa tiettyä vastausta aineistosta. Näitä koodeja käytän myös nostaessani esimerkkejä aineistosta jolloin otteen alkuperä voidaan palauttaa aineistoon.

4. KOTONA

Tulosluvut koostuvat kolmesta luvusta. Ensimmäisen tulosluvun (luku 4) osio käsittelee kotona ilmenevää kuluttamista. Toinen osa, luku 5, ostoksilla ilmeneviä kulutuskäytäntöjä ja viimeinen tulosluku, luku 6, koskee siirryttäessä paikasta toiseen tapahtuvia kulutuskäytäntöjä. Vaikka tutkimustulokset on jaoteltu kaikki omiin lukuihin ovat kaikki kulutuspaikat kuitenkin myös vahvasti sidoksissa toisiinsa jolloin esimerkiksi ostoksilla tapahtuvat kulutuskäytännöt vaikuttavat kulutuskäytäntöihin kotona. Alla oleva kuva havainnollistaa tutkimustuloksia määrällisessä muodossa. Näihin lukuihin perustuu myös tuloslukujen järjestys.

Kuva 1 Kulutuksen paikat ja yläluokat määrällisessä muodossa

Ensimmäinen tulosluku käsittelee kodin sisäpuolella tapahtuvaa kuluttamista. Kulutuskäytännöt kodin sisällä voidaan jakaa karkeasti kolmeen eri osa-alueeseen: energian, veden ja ruuan käyttöön liittyviin käytänteisiin. Ensimmäiseksi tarkastellaan veteen liittyviä käytänteitä, toiseksi ruokaan ja juomaan liittyviä käytäntöjä ja kolmannessa alaluvussa sähkönkäyttöön liittyviä käytäntöjä. Vaikka useat asiat, kuten esimerkiksi astioiden ja pyykinpesu kuluttavat sekä energiaa että vettä, olen jaotellut nämä sen mukaan miten aineistossa kansalaiset ovat ymmärtäneet käytännön kuluttamisen kautta. Esimerkiksi aineistosta saattoi nousta esiin, että pyykinpesukone laitetaan käyntiin vasta täytenä jotta säästyisi vettä. Tällöin analyysissä pyykinpesu on kategorisoitu veteen liittyviin käytänteisiin.

4.1 Energiaa

Kotona kuluttaminen ilmenee sähkön kuluttamisen kautta. Joissakin tapauksissa sähkön kerrotaan olevan aurinko- tai tuulienergiaa mutta pääosin energian lähde ei tullut esiin analyysissä. Eniten aineistossa viitattiin sähkön käyttöön yleisesti. Tällöin sähkönkäyttöä pyrittiin vähentämään. Esille nostettiin esimerkiksi valojen sammuttelu huoneista, joissa ei oleskella. Yksittäisiä käytäntöjä, jotka liittyivät sähkön kulutuksen käytäntöihin, olivat puhelimen ja muun elektroniikan käyttö. Vaikka puhelimen ja internetin käyttöä ei voi rajata kodin seinien sisäpuolelle (etenkään Suomessa, jossa lähes kaikilla on rajaton pääsy internettiin milloin tahansa), olen näin tehnyt. Tämä siitä syystä että useimmiten puhelimia ladataan kotona. Tämä ei kuitenkaan poista internetin sähkönkulutusta jonka sähkönkulutuksen toisaalta voi ulkoistaa ulkopuolisille tahoille.

Sähköä kulutetaan erityisesti erilaisten elektronisten laitteiden välityksellä. Aineistosta nousee esille internetin käyttö joka näyttäytyy erityisesti nettiselailuna. Lisäksi aineistosta nousee esiin erilaisten suoratoistopalveluiden sekä tv:n katselu. Näitä tehdään parhaimmillaan yhtä aikaa kuten seuraava esimerkki osoittaa. ”Aina silloin [tällöinviihdytän] itseäni katsoamalla ruuanlaiton ja nettisurffailun ohella jenkkien ostoskanava QVC:tä.” (10). Vaikka laitteet ovat muuttuneet yhä enemmän ympäristöystävällisemmiksi ja vähemmän energiaa kuluttaviksi ovat esimerkiksi televisiot ja puhelimet kasvattaneet kokoaan jatkuvasti jonka seurauksena ne myös kuluttavat enemmän energiaa kuin aikaisemmin. Lisäksi esimerkki valottaa ilmiötä jossa useampaa elektronista laitetta käytetään samanaikaiseksi jolloin sähköä kulutetaan molemmilla laitteilla yhtäaikaaisesti. Television katselun yhteydessä voidaan vastata viesteihin tai selata samalla somea. Toisaalta eräässä vastauksessa television kerrottiin olevan koko ajan päällä, joka vain alleviivaa sitä, että useammat elektroniset laitteet ovat päällä arjessamme yhtäaikaaisesti vaikka emme niitä aktiivisesti käyttäisi.

Ostosten tekeminen kasvavassa määrin internetin välityksellä nousee esille myös monissa muissa esimerkeissä. Internetissä shoppaillaan niin vaatteita kuin myös autoja. ”Auton valinta onnistui ainakin toistaiseksi nappiin, sillä löysin netistä kulkupelikseni pikkuruokaisen ja vähäpäästöisen japanilaisen.” (20). Esimerkki valottaa yhä enemmän sitä kuinka iso osa kuluttamisestamme on muuttunut interaktiiviseksi käyttäjän ja laitteen välillä tehdyksi toiminnoksi. Nettishoppailuun voidaankin siis laskea niin vaatteiden ja muiden käyttötavaroitten shoppailu kuin myös vaikkapa auton ostaminen.

Pientä itsereflektiota on havaittavissa mutta esimerkki on ainut laatuaan. ”Illalla aukaisen tietokoneen kirjoittaakseni ylös ajatuksiani kestävästä kehityksestä. Täysin päästötöntä ei ole sekään. Sähköä menee ja niistä brasilialaisista pavuista väännettyä kahvia. Hassua että tuotokseni lukeminen saastuttaa sekin välillisesti. Olisikohan kynä ja paperi pienipäästöisempi tapa antaa ajattelemisen aihetta? ” (46). Esimerkin ainutkertaisuus kertoo siitä, että internetin ja elektroniikan käyttö on jo niin juurtunut tapa käytäntönä että sen ei ajatella olevan osa kuluttamista jolloin sitä ei myöskään mainita aineistossa kuin muutaman kerran. Ehkä puhelimen käytön sähkön kulutus näyttäytyy isolle osalle kansalaisista vain silloin kun puhelinta ladataan. Nykypäivänä on kuitenkin kasvanut tietoisuus internetin kuluttamisesta ja sen päästöistä joiden on arvioitu vain lisääntyvän kasvavan kulutuksen vuoksi. Esimerkiksi Yle uutisoi vuonna 2022 että digilaitteet, internet ja niihin kytkeytyvät järjestelmät tuottavat 2–3,8 % maailman kasvihuonepäästöistä (Solla, 2022). Vertailun vuoksi sanottakoon, että lentoliikenteen päästöt maailmanlaajuisesti ovat noin neljä prosenttia (Ilmastoapu, 2024), mikä kertoo siitä että elektronisia laitteita todella käytetään todella paljon.

Sähkön käytöstä puhutaan myös yleisesti. Tällöin sähkönkäyttöön liittyvät käytännöt koskevat erityisesti sähkön käytön vähentämistä. Tällöin sähkönkulutukseen liittyy myös ymmärrystä ja osaamista sähkön käytön vähentämisestä kuten tämä Etelä-Pohjanmaan murteella kirjoitettu vastaus osoittaa: ”Mumma säästelöo myäs verenkäytös ja panoo aina valot kiinni mennehnänh. Teini-ikääsenä olin syvästi räkkyyne ku salis oli pimiää ja Mumma sulki darrion.” (41). Vaikka joitakin sähkönkäytön vähentäminen tuntui ainakin nuorempana suorastaan jopa raivostuttavan, pidettiin sähkön käytön minimoimista enemmänkin normaalina käytäntönä. Sähkönkäytön vähentämisen merkitykset korostivat energian käytön vähentämistä mutta myös pienemmät sähkölaskut lisäsivät motivaatiota. ”Valot pyrin sammuttamaan jos emme ole jossakin huoneessa, jotta sähkölasku pysyisi pienempänä eikä energiaa tuhlaantuisi. (44). Esimerkeistä voi lukea myös Dobsonin (2007) kuvailemaa ympäristökansalaista, joka luopuu omista eduista voidakseen toimia ympäristön hyväksi. Esimerkiksi juuri valojen sammuttaminen huoneesta pois lähtiessä on pieni mutta merkittävä teko joka kasautuessaan voi näkyä hyvinkin esimerkiksi kansalaisen sähkönkulutuksessa ja siten myös sähkölaskussa. Kasautuessaan kansalaisten pienemmät sähkölaskut voisivat näkyä jopa sähköyhtiöille jotka voisivat myydä ylimääräistä sähköä muihin maihin ja pidemmällä tähtäimellä jopa vähentää sähköntuotantoaan tai luopua fossiilisten energioiden käytöstä.

Erityisesti sähkön käytön vähentämiselle annettiin selviä merkityksiä kuten energian kulutuksen vähentäminen ja sähkölaskun pitäminen pienenä. ”Valot pyrin sammuttamaan jos

emme ole jossakin huoneessa, jotta sähkölasku pysyisi pienempänä eikä energiaa tuhlaantuisi.” (44). Sähkön käytön vähentämistä tai esimerkiksi valojen sammuttelua perässään pidettiin myös normaalina tapana toimia. Erityisesti sähkönkäytön vähentämiseen pyrkivät kuluskäytännöt voidaan ymmärtää ympäristökansalaiseen liitettyyn yhteisen edun tavoitteeseen (Dobson 2003, 46), vaikkakin usein sähkön käytön vähentämisen motiivina oli isolta sähkölaskulta välttyminen.

Yhtenä merkittävänä tekijänä mainittiin sähkölämmitys jolloin energiaa kuluu myös kodin pitämiseen lämpimänä. Tällöin aineistossa korostui sähkölämmitys. ”Oma suorasähkölämmitteinen asuntoni on todennäköisesti kestävän kehityksen kannalta kestävämmällä pohjalla kuin kotikaupunkini Seinäjoen sataprosenttisesti omistaman Seinäjoen Energia Oy:n kaukolämpötaloudet, joiden noin 37 000 asukasta saa kiinteistöjensä lämmittämiseen käyttövoimansa jyrksinturpeesta.” (24). Kirjoittaja pitää omaa sähkölämmitystään kestävän kehityksen nimissä parempana vaihtoehtona kuin kaukolämmöllä lämpenevät talot joiden lämmitysenergia voidaan paikantaa turpeenpoltoon. Erityisesti siinä tapauksessa asunnon sähkölämmitystä voidaan pitää parempana vaihtoehtona kaukolämpöön verrattuna, kun sähkösopimuksen sähkö suosii tai on kokonaan uusituvista luonnonvaroista peräisin. Tämä ei kuitenkaan käy ilmi kirjoituksesta.

Aurinkoenergialla lämmitettiin asuntoja ainakin osan vuodesta. ”Kotimme lämmitys toimii kolmella eri portaalla. Ensimmäinen porras ovat talon katolla olevat aurinkokennot. Aurinko tuottaa meille lämpimän veden ja myös lattialämmitys toimii aurinkoenergialla aikaisesta keväästä pitkälle syksyyn.” (18). Omavaraisuudesta ja uusiutuvien energioiden hyödyntämisessä voisi nähdä olevan ympäristökansalaiselle ominaista vastuun ottamista omista valinnoistaan (Dobson 2003; Schild 2016). Tällöin kansalainen voikin olla varma, mistä sähkö on lähtöisin, eikä hän ole riippuvainen mahdollisista sähkökatkoista, ainakaan osan aikaa vuodesta. Vastuun ottamista omista valinnoistaan voikin tarkoittaa myös varautumista pahan päivän ja sähkökatkosten varalla, josta nykypäivänä on puhuttu paljon vallitsevan maailmantilanteen takia.

Kansalaisten sähkön kuluttamisessa on havaittavissa käytäntöjä jotka muodostuvat osaamisesta ja materiaaleista. Erityisesti elektronisten laitteiden, kuten kännykän ja television käyttö vaatii osaamista. Osaaminen ja materiaalit luovat merkityksiä sähkön ja elektronisten laitteiden käytölle, kuten esimerkiksi viihdyttäminen, ostosten tekeminen tai osallistuminen kirjoituskilpailuun, niin kuin myös sähkön käytön minimoiminen säästön vuoksi. Shoven

ym (2012, 24) mukaan, merkitykset tulisikin nähdä enemmän yhtenä osana käytäntöä, eikä vain ulkopuolisena, tai motivoivana tekijänä.

4.2 Vettä

Kodin piirissä tapahtuvat kulutuskäytännöt koskivat usein veden kulutukseen liittyviä käytäntöjä. Käytännöt ilmenivät erityisesti suihkussa käynnin sekä pyykin- ja astianpesuun liittyvissä toimissa. Veteen liittyvä kulutus näyttäytyi useissa kirjoituksissa yleisenä veden käyttönä jolloin ei tarkasti määritelty millaisissa käytännöissä vettä kulutetaan.

Peseytymiseen liittyvä veden kulutus ilmeni pääasiassa aineistossa niin että veden kulutusta pyrittiin minimoimaan. ”Saunaa ei lämmitetä tyhjille seinille ja suihkussa ei niin sanotusti lotrata vettä muuta kuin se määrä, mitä peseytymiseen tarvitaan.” (20). Vastaajat olivat todella nähneet vaivaa ja tehneet niin ajatustyötä kuin myös fyysistä työtä pienentääkseen veden kulutustaan. ”Veden kulutukseen pyrimme vaikuttamaan siten, että puusauna lämpiää 2x viikossa ja silloin käydään koko perhe saunomassa. Suihkuihin on asennettu vettä säästävät hanat.” (69). Eräs vastaaja kertoi myös ottavansa kellosta aikaa, kuinka kauan suihkussa saa vettä valuttaa. Esimerkkeihin liittyy jo paljon osaamista ja merkityksen antoa eli ymmärrystä siitä että veden kulutusta tulisi vähentää sekä ymmärrystä siitä miten veden käytön vähentäminen on käytännössä mahdollista.

Ympäristökansalaisuuteen liitetty aktiivisuus tulee esiin hyvin käytännöissä jotka liittyivät veteen. Kansalaiset näkevät itsensä aktiivisina toimijoina jotka ottavat hyvin paljon vastuuta omasta toiminnastaan ajatellen jopa tulevia sukupolvia (Dobson 2003), erityisesti pyrkien säästämään vettä. Nimimerkillä Lyhty kirjoittava kansalainen toteaa: ” [WC:ssäkäydessä] muistan käyttää pisunappulaa, jos pieni hätä, niin puhdasta vettä jäisi myös seuraaville sukupolville enemmän käytettäväksi.” Dobsonin ja Bellin (2006) mukaan oikeudenmukaisuuden ja myötätunnon tunne jota tulevia sukupolvia kohtaan tunnetaan, on osa ympäristökansalaisuutta, jonka kohteena voivat olla niin luonto, muut ihmiset kuin myös tulevat sukupolvetkin. Niinkin yksityisestä arjen toiminnasta kuin vessassa käynnistä tulee osa julkista piiriä jossa ympäristökansalainen pyrkii omalla toiminnallaan toiminaan mahdollisimman ympäristö ystävällisellä tavalla (Koskinen 2010, 19; Åkerman 2014, 18).

Myös jälkikasvun perään katsottiin ja heitä pyrittiin ohjaamaan veden käytössä. ”Illalla paitistan esikoistani suihkuun ja huudan perään, ettei löträä vettä. Itse suljen hanan joka kerta, kun levitän hiuksiini shampooa. Suljen vaikka palelisi päästä varpaisiin. Siinä voi äkkiseltään säästää jopa 60 litraa vettä.” (46). Vaikka toiset esimerkit olivat hyvin vedenkäytön säästämisen puolestapuhujia sekä hyvin tietoisia omasta vedenkulutuksestaan sekä katsoivat selvästi pitkälle tulevaisuuteen, kertoivat toiset tuhlaavansa vettä huolelta. Huomattavassa vähemmistössä olivat aineistossa ne, jotka eivät piitanneet veden kuluttamisen vähentämisestä.

”Vedenkulutus on tietty paheeni, käyn suihkussa kahdesti päivässä. Silloin kun en ole töissä, voin välillä jättää aamusuihkun väliin. Jos viikonloppuna saunomme, yksi peseytymiskerta riittää. Valutan vettä päälleni koko senkin ajan, kun pesen hiuksia. Mies sanoo, että kyllä Suomessa vettä riittää.” (20)

Esimerkki korostaa käytännön materiaalisuutta, johon voidaan laskea myös yksilö itse sekä vesi. Syvempi merkitys ”paheelle” jää kuitenkin piiloon. Veden kulutusta ei nähdä tarpeelliseksi rajoittaa, sillä kirjoittajan mies on todennut Suomessa vettä riittävän. Ehkä veden käytön tuhlailu liittyy myös nautintoon, kuten kirjoittaja numero 6 valottaa: ”Suihkuajoja olen lyhentänyt, enkä enää nautiskele 10 minuutin lämmittelystä kylppäristä.” (6). Veden kuluttamiseen suihkussa liitetään siis myös puhdistautumisen lisäksi nautinnon tuominen. Lämpimään suihkuun voidaan mennä myös lämmittelemään. Toisaalta esimerkit osoittavat että nautinnosta voidaan luopua ympäristön hyväksi kuitenkin hygieniasta tinkimättä. Tällöin ympäristökansalaisuuden kontekstissa kuluttaja ymmärtää ettei se mikä on hyväksi hänelle itselle, ole välttämättä hyväksi ympäristölle (Dobson 2007). Tällöin ympäristökansalainen on valmis luopumaan omasta nautinnostaan, kuten lämpimistä suihkuista, yhteisen ja luonnon edun vuoksi.

Veden käyttöä pyrittiin vähentämään myös perinteisillä keinoilla kuten ottamalla lyhempiä suihkuja ja asentamalla vettä säästävät hanat. Vedenkäytön vähentämiseen oli myös etsitty ideoita niin sanotusti laatikon ulkopuoleltakin, mikä tuntui toimivan ainakin sulan maan aikaan: ”Ja lasten vannavedellä voi kastella kylvyn jälkeen perennapenkin -selvää säästöä! Keväällä joudun ehkä hyödyntämään tiskivedenkin, sillä aion istuttaa tontin täyteen puuntaimia. Onpahan hiilinieluja omasta takaa.” (46) Aineistossa korostuikin se, kuinka eri todellisuuksissa kansalaiset elävät. Toiset pyrkivät toden teolla minimoimaan veden kulutusta

kuten edellä mainittu ja seuraava esimerkki osoittavat: ”Suihkussa käynti kuluttaa vettä enemmän, kuin jos laitan veden [ämpäriin] kauhalla annostelen päälleni sen veden.” (39). Kun taas toiset eivät halunneet luopua nautinnoistaan mutta toisaalta pohtivat mikä juuri heidän kohdallaan voisi toimia veden vähentämisessä. ”Mies lämmittelee kotona suihkun alla aamuisin ainakin puoli tuntia. Hän totesi, että kylpyamme, joka kerää valutetun veden, voisi hänen tapauksessaan jopa vähentää veden kulutusta.” (20).

Myös muualla kodinpiirissä veden kulutus nousi esiin ja vettä kului myös pyykin- ja astianpesun yhteydessä. Vain muutama kertoi pesevänsä paljon pyykkiä, jopa kuumemmassa vedessä kuin tarve olisi. ”Pesen paljon pyykkiä. Pesen 60 asteessa sellaistaikin, missä ohje on 40 astetta.” (20) Selvä enemmistö pyrki kuitenkin toimimaan tehokkaasti ja ajattelemaan vedenkäyttöä toiminnassaan. ”Tiskikone käynnistyy vasta sitten, kun se on täynnä. Sama pesukoneen kanssa.” (28). Pyykinpesussa vettä pyrittiin säännöstelemään niin että vajaita pyykkikoneellisia ei enää pesty ja muutenkin kiinnitettiin huomiota siihen kuinka usein vaatteita ja lakanoita pestään ja vaihdetaan. Aineistosta onkin luettavissa asennemuutosta jossa samaa vaatetta voidaan käyttää useampana päivänä ilman että vaatteet laitettaisiin jokaisen käyttökerran jälkeen pesuun.

Veden kulutukseen liitetään paljon erilaisia käytäntöjä. Aineistosta nousi esiin erityisesti peseytyminen ja pyykinpesu mutta ei niinkään esimerkiksi ruuan laitto tai siivoaminen johon myös kuluu yllättävän paljon vettä arjessa. Ympäristökansalaisten toiminnasta kodin piirissä on kuitenkin havaittavissa kulutuskäytäntöjä jotka muodostuvat osaamisesta ja materiaaleista, ja joista on luettavissa merkitystä. Kotona veden kulutus käytänteisiin liitettiin merkityksiä jotka suurilta osin liittyivät veden käytön vähentämiseen tai sen minimoimiseen. Veteen liitetyistä käytännöistä isosta osasta pystyy lukemaan ympäristökansalaisuuteen liitettyä motivoitumista toimia ympäristölle edullisemmalla tavalla (Cantell, Aarnio-Linnavuori & Tani, 2020; Berkowitz ym. 2009). Kuluttajat olivatkin erityisen motivoituneita vähentämään veden käyttöään sen takia, ettei vettä kuluisi turhaan.

4.3 Lihaa ja kasviksia

Ruokaan liittyvissä käytännöissä kotona painotus kohdistui kasvisruuan suosimiseen. Kotona kerrottiin suosittavan kasviksia. Lihaakin syötiin mutta siihen viitattaessa haluttiin korostaa että sitä syödään vähän ja harvoin. Erityisesti ruokaan liittyvissä käytännöissä kotona nousi esiin myös omavaraisuus. Lisäksi ruokaan liittyvät käytännöt herättivät erilaisia tunteita.

Kasvisruoka nousi vahvasti esiin analyysissä. Kasvispainotteisen ruuan syöntiä korostettiin useissa vastauksissa. Myös yhtä kasvisruokapäivää viikossa haluttiin nostaa esille. Kasvikset herättivät huomiota ja kasvissyöntiin haluttiin kannustaa myös muita ihmisiä. Esimerkiksi eräs koululainen kertoo maantiedon vaikuttamiskouluprojektistaan näin:

”Ajatukseni oli, että tekisin viikon ajan suomalaista kasvisruokaa, ja näyttäisin esimerkiksi blogin muodossa, kuinka se onnistuu. ... Tein yhden kasvisruoan päivässä viikon ajan. Perheeni, etenkin isäni, ei oikein nauttinut siitä viikosta. Laittamani ruoat eivät kaikki onnistuneet, mutta oli joukossa muutama menestynytkin annos.” (1).

Esimerkistä on luettavissa myös halua vaikuttaa muiden valintoihin. Olemalla esimerkkinä muille onkin mahdollista muuttaa lähipiirin näkökulmaa juuri esimerkiksi koskien kasvissyöntiä. Vaikka aineistossa painottui kasvien suosiminen, vain yksi kertoi olevansa vegaani ja toinen syövänsä ”lähes vegaanisesti” (54).

Kasviruokailu liitettiin myös identiteetin rakentamiseen. ”Olen juuri sellainen liberaali ja ympäristötietoinen milleniaali, joka tykkää ajatella elävänsä niin kovin mallikkaasti ja kestävästi kasvisruokaa syöden” (56). Kirjoittaja liittää itseensä osaksi laajempaa ihmisjoukkoa, milleniaaleja joita hän pitää ympäristötietoisena ja mallikkaana ihmisryhmänä. Yleisesti Milleniaaleiksi kutsutaan vuosina 1981–1995 vuosien välillä syntyneitä, joita myös yhdistää se, että he ovat tottuneet käyttämään tietotekniikkaa arjessaan (EURES 2023).

Useissa lihansyöntiä koskevissa kirjoituksissa koettiin tarvetta korostaa lihansyönnin vähyyttä ja sen vähentämistä. ”Syön vähemmän lihaa” (9), ”[L]ihaa syön harvoin” (29) ja ”syön vain vähän lihaa” (50), ovat esimerkkejä tästä. Lihansyönnin vähentäminen on linjassa yhteiskunnallisessakin keskustelussa esillä olevissa puheissa jossa kasvissyöntiä pyritään

lisäämään ja vähentämään lihansyöntiä. Yleisesti näyttääkin siltä että kasvava trendi on kasvissyönnin suosimisen puolella.

Ruoka nostatti tunteetkin pintaan. ”Banaania blenderiin työntäessäni tunnen piston sydämessäni. Menköön nyt sekaan, kun on kerran mies ne syötäväksi ostanut” (46). Vastauksesta ei käy ilmi, miksi banaanin syöminen tuntuu pistona sydämessä. Mahdollisesti kyse on siitä ettei sitä ole tuotettu kotimaassa. Tunteisiin vedotaan myös puhuttaessa kasvissyönnistä, sillä kirjoituksessa kerrotaan sen tuntuvan hyvältä. Vaikka lihastakin pidetään, ollaan siitä valmiita luopumaan. ”Tykkäämme lihasta ja sen syömistä voisi vähentää kestävän kehityksen nimissä”. (44) Esimerkki osuu ympäristökansalaisuuden ytimeen, jossa lihasta kyllä pidetään mutta samalla todetaan että sen käyttöä voisi vähentää. Toki asenne tulisi vielä viedä käytäntöön jotta se täyttäisi ympäristökansalaisuuden merkit mutta omasta etuudesta luopuminen yhteisen ja luonnon vuoksi nähdään keskeisenä ympäristökansalaisuuden muotona (Dobson 2007).

Omavaraisuus yllätti analyysissä positiivisesti. Omavaraisuuteen kodin yhteydessä viitattiinkin jopa kuusi kertaa. Omavaraisuus näkyi pääosin omenapuiden ja muiden marjapensaiden satona ja pieninä viljelyksinä. ”Kesällä laitamme pieneen kasvimaahan siemeniä ja kasvatamme mm. salaattia, yrttejä, mansikkaa, porkkanaa ja herneitä, joita sitten popsimme suoraan suuhun tai teemme salaattia.” (44). Myös omien eläinten lihojen teurastaminen itse sekä omien kananmunien kerääminen mainittiin kerran. Ympäristökansalaisuutta onkin mahdollista tarkastella myös yksilön taitojen ja osaamisen kautta (Cantell ym. 2020; Berkowitz 2009), jotka nousivat esiin aineistossa yksilöiden omavaraisuutena joko viljelemisen, kasvattamisen tai eläintuotannon kautta.

Kotona siis suositaan kasviksia mutta lihaa kuluu edelleen. Tosin lihansyönnin kohdalla kirjoittajat haluavat korostaa sen vähyyttä tai pyrkimystä siihen. Myös kasvissyönti herätti närkästystä mutta vain pienissä määrin. Ehkä tulokset kertovat siitä että kansalaiset ovat jo ymmärtäneet lihantuotannon haittavaikutukset niin ympäristöön kuin myös omaan terveyteen. Ympäristökansalaisuudessa onkin kyse yksilön taidoista ja osaamisesta joita hän käyttää monipuolisesti ja joka voi johtaa siihen että ympäristökansalaisesta tulee motivoitunut ja hän pyrkii toimimaan arvojensa mukaisesti (Cantell ym. 2020; Berkowitz 2009). Shove (2010) kuitenkin varoittavat tämänkaltaisesta ABC-paradigman muodostumisesta jossa yksilön vastuu ympäristömyönteisemmistä valinnoista jätetään yksilön harteille.

5. OSTOKSILLA

Luvussa tuon esille analyysissä esiin nousseita kulutuskäytäntöjä jotka tapahtuivat ostoksilla käydessä. Esiin nousivat erityisesti ruuan, vaatteiden ja muiden ostosten ostamiseen liittyvät käytännöt. Erityisesti vaatteiden kohdalla esille nousi kirpputoriin liittyvät kulutuskäytännöt. Se olikin yksittäinen ostospaikka joka mainittiin usein. Kirpputoreiksi olen laskenut myös erilaiset yritykset, jotka toimivat kierrätysperiaatteella, sillä nimeltä näitä mainittiin vain muutama. Kirpputoreilla kulutuskäytännöt liittyivät erityisesti vaatteiden, mutta myös muiden kulutus ja hyötytuotteiden ostamiseen.

5.1 Vaatteita ja muita ostoksia

Vaatteita ja muita ostoksia kerrottiin ostettavan uutena kaupoista vaikka myös käytettyjen tuotteiden ostamista erityisesti kirpputorilta korostettiin. Yksittäisiä muita paikkoja joista kulutustuotteita hankittiin olivat Fida, kierrätyskeskus sekä huutokauppa. Analyysissä ei ole kuitenkaan eroteltu käytettyjen tavaroiden liikkeitä kirpputoreista huolimatta joidenkin myymälöiden hyväntekeväisyys agendasta, sillä se ei ollut oleellista tämän tutkimuksen näkökulmasta. Kaikkien näiden myymälöiden toimintaperiaate kuitenkin perustuu kierrättämiseen.

Vaatteiden ostamista koskevat käytännöt ostoksilla käydessä jakautuivat. Toisaalta uutena haluttiin ostaa harvoin ja harkiten, toisaalta vaatteita ostettiin niinkin paljon että osa niistä jäivät jopa käyttämättömiksi kuten eräs kirjoituksensa otsikoinut ”kestämätön kehityskertomus” kirjoittaa: ”Samoin markkinoilta hankittu pitsisamettitunika roikkui käyttämättä kaapissa, kunnes heitin ne UFFin laatikkoon” (20). Kuten ehkä kävi jo selväksi, esimerkki ei kuvasta ympäristökansalaisuutta. Pikemminkin siitä on luettavissa itsekkyyttä sekä välinpitämättömyyttä ympäristöään kohtaan. Klassinen esimerkki kulutuskäyttäytymisestä jossa hetken mielijohteesta ostetaan tuote jota ostaja ei tullutkaan käyttäneeksi. Kuluttaja ajattelee tekevänsä hyvän teon ja lahjoittaa ostoksensa hyväntekeväisyyteen. Todellisuudessa osa lahjoituksista kuitenkin myydään tukkumyyntinä eteenpäin, osa päättyy jopa Afrikkaan, jossa on puutteellinen jätehuolto, kuten Ylen tutkivan journalismin toimitus sai selville vuonna 2020, ommellessaan lähettämiä kierrätys vaatteisiin joissa oli jopa likatahroja sekä reikiä (Knus-Galan & Kurki 2020).

Vaatteisiin liittyy myös tietynlainen ”pakko ostaa” -mentaliteetti joka liittyy myös hetken mielijohteeseen eli haluun ostaa jotakin kokeakseen hetken mielihyvää. ”Ensimmäisen puotiikin näyteikkunassa silmiini osuu upea sähkönsininen mekko. Pakko saada! Kassalla myyjä tuputtaa mekon sävyihin sopivaa laukkuu.” (46) Tällainen ”pakko saada” mentaliteetti kuvaa impulssiostamista jolloin kuluttajalla ei ole aikaa pohtia tarvitseeko hän todella tuotetta. Päätöstä ohjaavat enemmän tunteet kuin järki. Tämänkaltaiselle kulutus käytännölle löytyi aineistosta kuitenkin myös vastinpari jossa uusia vaatteita ostetaan harvoin ja harkitusti: ”Olen lopettanut turhien tavaroiden oston ja joka kerta mietin tarkkaan tarvitaanko esim. uutta vaatetta, kun vanhakin on vielä hyvä.” (64) Vaikka vaatteiden ja asusteiden ostoon suhtauduttiin melko kepeästi, nousi aineistosta esiin myös paljon niin sanottuja järkeviä kulutuskäytäntöjä. Toisaalta uusien vaatteiden ostaminen saattoi tuntua myös etuoikeudelta kun elämäntilanteen takia kaikki vaatteet oli aikaisemmin ostettu aina käytettyinä. Toisaalta työssäkäynnin seurauksena ostettiin myös sellaista mitä ei muuten tulisi helposti ostettua, esimerkiksi lohdutuksena kosmetiikkaa, kuten eräs työssäkävynä nainen kirjoitti.

Kirpputorilta ostamisessa korostui tuotteiden edullisuus sekä ekologisuus. Kirpputoreilta vaatteita ostettiin myös sen käytännöllisyyden vuoksi. Sieltä oli helpompi valita vaatteita jotka olivat kestävämpiä ja näin välttyttiin huonolaatuisten ja kertakäyttöpikamuodin ongelmilta. Kirpputorikäytäntöihin kuului muita ostoskäytäntöjä useammin löytöjen tekeminen. Löydöiksi luokiteltiin niin kirjava toppapuku, Heinävesi -lottomuki sekä uusvanhat kappaverhot. Löytöihin liittyi olennaisesti edullisuus mikä ilmeisesti tekeekin löydöstä juuri niin upean. ”Intuition kannattaakin luottaa ja esimerkiksi divareista tai kirpputoreilta voi tehdä hienoja löytöjä pikkurahalla kun luottaa intuition ja ostaa vaistonvaraisesti.” (4). Aina kirpputoreilta ostaminenkaan ei ole järkevää. Erityisesti silloin kun sieltä ostetaan turhaa tavaraa. Viimeaikoina onkin saanut lukea kritiikkiä nousevista alustasovelluksista jossa ihmiset myyvät pilkkahintaan ostamiaan ja kerran käyttämiään pikamuotivaatteita. Tällainen ilmiö ei suinkaan vähennä vaatteiden kuluttamista vaan voi pahimmillaan lisätä uusien pikamuotivaatteiden ostoa, kun ne ovat edullisia ja ne saa myytyä nopeasti eteenpäin.

Kirpputoriostoista tunnetaan myös mielihyvää ja analyysistä saa kuvan että omatunto on kevyempi kirpputoriostojen jälkeen verrattain että olisi ostanut saman tuotteen uutena. Kuten seuraava kirjoittaja kuvaa kirpputorilta ostamiensa kenkien herättämiä tunteita: ”Tai uudet ja uudet, kirpparilta ne löysin kahdeksalla eurolla. Vähän on vasemman tossun kärjessä kulumaa, mutta askel tuntuu kevyeltä lähikauppaa kohti talsiessani.” (46). Ostoskäytännöissä koskien juuri kirpputorikäytäntöjä voi lukea paljon ympäristökansalaisuudelle ominaisia

piirteitä kuten tiedostavan tavan toimia ja olla käytännöllisellä tavalla viisas (Cantell ym. 2020; Berkowitz 2009). Tämä näyttäytyy erityisesti ostamalla käytettyä ja kestävämpiä tuotteita uusien sijaan, puhumattakaan pikamuodista. Vaikkakin myös kirpputoriostamiseen voi liittyä myös ostosriippuvuutta aivan kuten uutena ostamiseenkin.

Kuten uusina hankittavien hankintojen kohdalla myös kirpputorilta löytyi tarpeellisia tavaroita aina toimistovälineistä kankaisiin. Käytettyjen tavaroiden ostaminen korosti erityisesti sitä puolta ympäristökansalaisuudessa jossa pyritään omilla valinnoilla toimimaan ympäristön puolesta (Koskinen 2010, 19; Åkerman 2014, 18). Tällöin kuluttajat ostivat tavaroita käytettynä jolloin he eivät olleet tukemassa niin vahvasti kulutuskulttuuria jossa asiat ostetaan uutena kaupasta. Kuten uutena vaatteiden ja tavaroiden ostelu, myös kirpputorilta ostelu voi muodostua ongelmaksi.

”Vaikka vaatteet ovat välillä [todellahalpoja] kirpputoreilla, niitäkään ei kannata haalia kaapin täytteeksi. Olen huomannut toimivaksi periaatteen: ostan vain sellaisen vaatteen, jonka voin ja haluan pukea heti päälle, viimeistään heti kun se on pesty. Mitään korjattavaa tai muodistettavaa [eikannata] ostaa, vaikka osaankin ommella. Poikkeuksen tein kun löysin Tukholmasta kirpputorilta Desigualin toppatakin. Siinä oli vetoketju melkein rikki, menossa rikki. Tiesin että osaan vaihtaa sen itse ja vuodenaika oli sellainen, että takille oli heti käyttöä, joten se ei jäänyt roikkumaan ja odottamaan korjausta.” (20)

Kokemus tekee mestarin myös kirpputorilla asioidessa. Osaaminen nouseekin esille kirpputori kuluttamisessa. Kirpputoreilla käydessä ja ehkä virheitä tehdessä oppii tunnistamaan, millaisia tuotteita itse etsii ja tarvitsee. Ympäristökansalaisuutta kuvataan elinikäiseksi oppimismatkaksi (Cantell ym. 2020), jossa tehdään myös virheitä, joista voidaan myös oppia. Olennainen osa kohti ympäristökansalaisuutta mentäessä onkin kokemus toimijuudesta (mt.). Tällöin toimijalla on kokemus, että hän pystyy omilla valinnoillaan vaikuttamaan johonkin itseään suurempaan. Kirpputoreja suosivat voivatkin kokea äänestävänsä lompakollaan esimerkiksi pikamuotiketjuja vastaan suosiessaan paikallisia kirpputoreja. Samalla vähentäen omaa ilmastokuormitustaan.

5.2 Ruokaa

Kotimaisuus ja luomuruoka korostuivat ruokaan liittyvissä kulutuskäytännöissä ruokakaupoilla. Kotimaisuus nousi suureen suosioon ja vaikka ulkomaalaiset tuotteet olisivat olleet mehekkaan näköisiä ja paljon halvempia, ei omista arvoista oltu valmiita kovinkaan helposti joustamaan.

”Kaupassa [sullonkotimaisia] tomaatteja kankaiseen hedelmäpussiin. Espanjalaisiin en sorru, vaikka näyttävät punakammilta kuin suomalaiset serkkunsa ja ovat kilohinnaltaan yli puolet halvempia. Viereisen laarin appelsiinitkin suorastaan huutavat päästä kieleni päälle, [muttakyltti] kertoo hedelmien [rahtautuneen] Egyptistä asti. Ei kiitos. Heitän kärryyni porilaista porkkanaa ja tunnen itseni vihreämmäksi kuin kyssäkaali suosiesani satokauden kasviksia. Liha-hyllyä en edes vilkaise, olenhan ollut yli puolet elämästäni kasvissyöjä -jo kauan ennen kuin lihantuotannon epäekologisuudesta alettiin edes tehdä numeroa. Tokkopa osaisin edes pihviä nuijia. Heitän kärryihini nyhtökauraa, saa luvan kelvata ukolle ja lapsillekin.” (46)

Ympäristökansalaisuuteen ja käytäntöteoriaan liitetty yksilön taidot ja osaaminen (Shove ym. 2012; Cantell ym. 2020; Berkowitz 2009) nousivat esille ruuan ostamiseen liittyvissä käytännöissä. Kuluttajat esimerkiksi suosivat kotimaista, luomua sekä satokaudentuotteita. Erityisesti satokaudentuotteiden tunnistaminen vaatii ymmärrystä ja tiedostamista omasta ympäristöstä ja luonnonkierrosta. Apuna voi tuki käyttää Suomalaisen sadonkorjuun verkkokaupan satokausikalenteria, josta voi helposti katsoa, mitkä tuotteet ovat milloinkin sesongissa (Satokausi). Kotimaisista tuotteista oltiin valmiita maksamaan jopa puolet enemmän verrattuna ulkomaalaisiin tuotteisiin, siitäkin huolimatta että ulkomaisten tuotteiden kuvailtiin näyttävän paremmilta kuin kotimaisten. Toisaalta suomen pitkä ja kylmä talvi sai toisinaan myös turvautumaan ulkomaalaisiin tuotteisiin. ”En jaksa olla ilman varsinkaan talvella ulkomailta tuoduista hedelmiä [javihanneksia]” (33). Suomen maantieteellinen sijainti tekeekin ympäristökansalaiselle ideaalin kuluttamisen haastavaksi kun kotimaisia hedelmiä ja marjoja ei ole saatavilla ympäri vuoden.

Vaikka ostoksilla pyrittiin valitsemaan kotimainen vaihtoehto ulkomaisen sijaan jouduttiin itseä ja omia ideologioita myös haastamaan myös muulloin kuin talvella, sillä useasta

esimerkistä kävi selväksi se kuinka yksittäinen kuluttaja on kuitenkin vain kauppojen valikoiman armoilla.

”Yritän olla vegaani siten, että ostan kotimaista ja reilun kaupan tuotteita. Kokeilin ostaa vain vegaanisia tuotteita mutta sellaisella twistillä, että niiden piti olla myös luomua, kotimaista sekä olla pakattuja ilman muovia. Sitä en aina pysty toteuttamaan mutta yritän kuitenkin kauppojen valikoimien rajoissa.”
(20)

Esimerkistä on luettavissa hyvin paljon ympäristökansalaisuuteen liitettyä tiedon soveltamista (Cantell ym. 2020 ; Berkowitz 2009), jossa kansalainen on kokeillut ostaa tuotteita jotka ovat sekä luomua, kotimaista ja pakattu ilman muovia. Esimerkissä kuluttaja ymmärtää muovin käytön haitat ja pyrkii vähentämään sen käyttöä ruokaostoksilla. Tehtävä on haastava jos ei jopa mahdoton jo siinäkin mielessä että usein kaupan luomivalikoimat ovat verrattain suppeita, vaikka parannusta onkin tapahtunut viimevuosina.

Toisaalta parempien valintojen eteen oltiin valmiita näkemään myös vaivaa, kuten nimimerkillä ”*Punavihreät*” kirjoittaa: ”Kaupan valikoimat eivät aina ole joka [paikassaluomua] tai lähiruokaa, vaan joudun matkustamaan pitkän matkan Ahlmanin oppilaitoksen pihaan [ostamaansuoraan] tuottajilta.” (33) Sillä että omat kriteerit täyttävän ruuan eteen ollaan valmiita näkemään paljonkin vaivaa, kertoo jo paljon ympäristökansalaisuuteen liitetystä aktiivisuudesta, jossa kansalainen toimii aktiivisesti kestävän yhteiskunnan eteen (Dobson 2003). Kirjoittaja haluaa tehdä hyvin selväksi sen, etteivät kaupat tarjoa hänen arvoihinsa sopivaa eikä kestävän kehityksen mukaista ruokaa vaan hänen on haettava paikallinen luomuruoka suoraan tuottajilta, ja että hän on valmis tekemään tällaisen valinnan, mahdollisesti ekologisista syistä. Ympäristökansalainen voi siis myös vaikuttaa omalla kulutuskäytännöllään ja vaikuttaa lompakollaan. Sitä voi pitää merkkinä paikallisille lähi- ja luomutuottajille, että heidän tuotteilleen on kysyntää. Ympäristökansalaisuudessa voikin olla kyse siitä vastuuntunnosta mitä tunnetaan omaa lähiympäristöä kohtaan. Tällöin halutaan tukea lähellä toimivaa yritystä, ja arvostetaan sitä niin paljon, että ollaan valmiita näkemään sen eteen vaivaa.

Myös tunteet ovat osa käytäntöjä, vaikka ne koetaankin yksilöllisesti (Reckwitz 2002, 254). Iloisia tunteita herättikin se kun kaupan hyllyiltä tuntuu löytyvän vastuullisille kuluttajille yhä enemmän kasvis- ja vegaaniruokia. Iloa tuotti myös luomutuotteiden edullisuus verrattuna vastaavaan tuotteeseen, kuten eräs opiskelija iloitsi: ”Yhtenä päivänä käydessäni ensimmäistä kertaa lähiruokakaupassani, ilahduin huomattavasti, että maitohyllyille oli

ilmestynyt Pirkan uusi luomumaita, joka oli sen verran halvempi kuin Valion sama tuote, että se sopi tällaisen nuoren opiskelijan kukkarolle paremmin.” (58). Iloinen yllätys saattoi myös olla, että toisinaan luomuvaihtoehdon saattoi löytää jopa vastaavaa tavallista tuotetta edullisemmin. Jos kuluttajia haluttaisiin ohjata kohti kestävämpiä kulutusvalintoja, tämä olisi oikea tapa toimia. Luomutuottajia voitaisiin valita tukea enemmän kuin ei-luomutuottajia, jolloin luomutuotanto lisääntyisi ja olisi helpommin ja edullisemmin kuluttajien saatavissa.

Siinä missä ostoskoriin kerrottiin päätyvän kasviksia ja hedelmiä, päätyi sinne lähes yhtä usein myös liha tuotteita. Erityisesti lihaa koskevissa ostoksissa esille nousi tuotteen halvempi hinta verrattuna kasvisvaihtoehtoon. ”Leikkelehylllyyn oli tullut vaikka mitä soijajuttuja, mutta kun katsoin kilohintaa, ostinkin [broilerleikettä]” (20). Lihaa tunnuttiinkin ostavan usein alennuksesta. ”Puoliso tuo kaupasta toisinaan lihatuotteita, varsinkin jos niitä myydään alennuksella. Olen auttanut häntä niiden syömisessä. Suuri pakkaus metvurstia on halvempi kilohinnaltaan, joten hän osti niitä silloin tällöin.” (20). Lihansyöntiä perusteltiin myös sillä että joku muu oli ne alun perin ostanut joten niitä ei voinut enää roskiinkaan heittää. Syyllisyyden tunne lihansyönnistä vieritetään tällöin toisen harteille eikä kanneta vastuuta omista kulutuskäytännöistä.

Usein haluttiin myös korostaa, että lihaa ostettiin vain hyvin harvoin: ”ja koska ostan vain luomulihaa, minulla on siihen varaa ehkä kerran kuussa” (10). Koska lihan ajateltiin yleisesti olevan kallista, ostettiin sitä usein alennuksesta. Toisaalta alennuksesta ostaminen vähentää tuotteiden hävikkiä. Tämä ei kuitenkaan poista sitä ongelmaa, että lihaa tuotetaan jopa yli tarpeiden, jolloin sitä joudutaan myymään alennetulla hinnalla tai pahimmassa tapauksessa heittämään pois. Lihan hintaa myös verrattiin myös vastaaviin kasvisvaihtoehtoihin. Pääosin lihan kulutusta oltiin kuitenkin valmiita vähentämään ainakin ajatuksen tasolla kestävän kehityksen periaatteiden vuoksi, kuten eräs perheenäiti totesi.

5.3 Pakkausmuovia

Yksittäisenä ilmiönä ruuan ja vaatteiden ohella pakkausmuovin käyttö nousi selkeästi esiin analyysissä. YK:n ympäristöohjelma (UNEP 2021) arvioi vuoteen 2040 mennessä muovin tuotannon, käytön ja jätteenkäsittelyn seurauksena syntyvien kasvihuonekaasupäästöjen voivan kattaa jopa 10 prosenttia maailman hiilidioksidipäästöistä. Ei siis ole ihme että aineistossa muovinkäyttö nousi esille lähes yksinomaan negatiivisena ilmiönä. Pääasiassa pakkausmuovinkäyttöä kerrottiin pyrittävän vähentämään mutta usein kirjoittajat kokivat sen vaikeaksi ja jopa mahdottomaksi.

Pakkausmuovinkäyttöä pyrittiin vähentämään erityisesti valitsemalla tuote, jonka pakkauksen valmistukseen oli käytetty vastaavaa tuotetta vähemmän muovia. ”Ruokapakkauksista olen alkanut ostamaan jauhelihan pienempi jätteisessä paketissa. Toki lihansyönnin voisi lopettaa, mutta se ei liene mahdollista.” (60). Pakkausmateriaalin vähentäminen voikin olla merkittävä osa oman kulutuksen vähentämistä mahdollisesti siksi, että pakkausmateriaalista on helpompi tinkiä kuin kulutettavasta tuotteesta. Lihantuottajia onkin kritisoitu siitä, että heidän kampanjoimansa ”vähemmän muovia käyttävät pakkauksensa” olisivat viherpesua, sillä muoviin käärityn lihan ilmastovaikutukset ovat paljon suuremmat kuin muovikäreen.

Eräs eläkeläinen kuvaa turhautumistaan siihen, kuinka pienikin ostos on pitänyt pakata niin kovaan kertakäyttö muoviin, että pakkausta ei meinaa saada auki.

”Ostin muistikortin, sehän on suunnilleen kaksi senttiä suuntaansa ja paksuutta pari milliiä. Se oli pakattu varastamisen estämiseksi pirun kovaan muoviin, kooltaan ehkä kymmenen kertaa viisitoista senttiä. Sakset eivät meinanneet riittää sen seinämien murtamiseen. Ja sitten se komeus jouti sekajätteeseen. Yhtä hyvin kyseiset pakkaukset voitaisiin tehdä kartongista, sillä kartonki kerätään ja käytetään uudelleen.” (16)

Esimerkki valottaa sitä, kuinka käytännöllinen muovi pakkauksissa voi olla. Se suojaa tuotetta ja voi estää sitä jopa varastamiselta. Kuluttaja on kuitenkin huomannut, että saman tuotteen voisi myydä myös kartonkisessa pakkauksessa, jolloin sen hiilijalanjälki olisi todennäköisesti pienempi kuin nykyisen. Tällöin pakkauksen voisi myös kierrättää. Kirjoittaja kuitenkin kertoo heittävänsä muovipakkauksen sekajätteeseen, vaikka muovin kierrätys alkoi Suomessa jo vuonna 2016, siis kaksi vuotta ennen kuin aineistoa oli edes kerätty. Asenteet ja käyttäytymisen muutos kuitenkin ottavat aikaansa. Esimerkiksi vielä vuonna 2020,

muovin kierrätysaste pantittomille muovipakkauksille oli 23.7 % (Sumi 2022). Vaikka muovin kierrätyksestä tiedettiin, ei sen silti ajateltu poistavan muovinkäytön ongelmaa kuten helsinkiläinen nainen toteaa: ”Muovia voi Suomessa nykyään kierrättää, mutta itse pyrin siihen, että valitsisin sen tuotteen, joka ei ole pakattu muoviin tai muovia on käytetty vain vähän.” (41) Aktiivinen ympäristökansalainen pyrkiikin vaikuttamaan omalla kulutuskäyttäytymisellään siihen, ettei halua ostaa muoviin käärittyjä tuotteita. Kuluttajat tuntuvat sisäistäneen sen tosiasian, että kuluttamalla vähemmän muovia, pienennämme hiilijalanjälkeämme ja säästämme ympäristöämme. Se on kuitenkin käytännössä hyvin haasteellista.

Pakkausmuovin vähentämiseen pyrittiin, mutta myös sen mahdottomuus tunnistettiin.

”Yritän olla vegaani siten, että ostan kotimaista ja reilun kaupan tuotteita. Ko-
keilin ostaa vain vegaanisia tuotteita mutta sellaisella twistillä, että niiden piti
olla myös luomua, kotimaista sekä olla pakattuja ilman muovia. Sitä en aina
pysty toteuttamaan mutta yritän kuitenkin kauppojen valikoimien rajoissa.”
(20)

Erityisesti pakkausmuovittomaan pyrkimykseen liitettäessä muita kestävyys kulmia, kuten esimerkiksi vegaanisuus muutti tehtävää mahdottomaksi. Luultavasti ruuan ostaminen ilman pakkausmuovia on jo itsestään mahdoton tehtävä, tai ainakin ruokavalio jäisi vajavaiseksi. Jälleen kerran, kauppojen valikoimat rajoittivat ympäristökansalaisen toimintaa. Myös pakkausmuoveista irtautumiseksi katse tulisi kohdistaa ennen kaikkea yrityksiin ja innovaatioihin, sekä päättäjiin, jotka pystyvät omalla päätöksenteollaan vaikuttamaan asioihin laajemmalla, yhteiskunnallisella tasolla.

Vaikka lähes kaikki kommentit koskien muovia suhtautuivat siihen negatiivisesti, oli joukossa myös yksi muovipakkausten suosija. Eräs nuori opiskelija perusteli muoviin pakattujen juomien ostamista seuraavasti: ”Esimerkiksi muovipullon sijaan lasipullon tai alumiinitölkin ostaminen tuntuisi mahdottomalta, [koskaltse] pelkäisin tauotta lasipullon hajoavan repussani. Alumiinitölkkiä taas ei saa kiinni, joten sitäkin olisi hieman vaivalloista käyttää.” (72) Muovin käytöllä onkin paljon etuja, juuri sen muovautuvuuden takia. Esimerkki oli kuitenkin ainut laatuaan, ja kuvastaa mahdollisesti nuoren ihmisen toistaiseksi vielä egosentristä maailman kuvaa. Muut kirjoittajat suhtautuivat muovinkäyttöön joko torjuvasti tai negatiivisesti.

Eräs hyvin kriittinen kuluttaja oli huomannut muovinkäytön paradoksin. ”Siis ostan[vartavasten] muovisia roskapusseja, jotta voin kantaa roskikseen kestokassilla kotiin kannetuista

ostoksista jääneet muovikuoret.” (15). Esimerkki kuvaa hyvin aikamme luonnetta, jota on kuvattu myös muoviyhteiskunnaksi. Muovia onkin viimeaikaisissa tutkimuksissa löydetty ihmisestä jopa istukasta (Aarnio 2024), verenkierrosta (Wallius 2022) sekä aivoista (Nissinen 2024). Lisäksi mikromuovi on ongelma merissä (Euroopan parlamentti 2018).

Osaaminen, materiaalit ja merkitykset muovaavat käytäntöjä eri aikoina (Shove ym. 2012, 91–94). Åkermanin (2014) mukaan yksilön herkistymistä ympäristöhuolille, kuten tässä tapauksessa pakkausmuovin ympäristöhaitoille, sekä tahtoa alkaa aktiivisesti edistämään ympäristötavoitteita on pidetty yhtenä ympäristökansalaisuuden edellytyksenä. Ympäristökansalaiset siis ymmärtävät nykypäivänä muovin käytön haitat, ja pyrkivät vähentämään sen kulutusta arjessaan systemaattisesti. Pakkausmuovin käytön vähentäminen näyttäytyy kuitenkin hankalana, toisinaan mahdottomana tehtävänä. Kuluttajan kannalta katse tuleekin siirtää yhä enemmän yritysten, innovointien ja päättäjien suuntaan, jotta pakkausmuovinkäyttö saataisiin vähenemään tai että kaikki muovipakkaukset ja -tuotteet olisivat vähintäänkin kierrätettäviä.

6. SIIRRYTTÄESSÄ PAIKASTA TOISEEN

Luvussa kuvataan analyysissä esiin nousseita liikkumisen kulutuskäytäntöjä jossa kansalaiset liikkuvat paikasta toiseen niin julkisella liikenteellä kuten linja-autoilla ja junilla, omilla henkilöautoillaan sekä lentämällä. Siirryttäessä paikasta toiseen näkökulma kuluttamiseen on usein raha. Myös aineistossa tämä nousi esille. Näkökulman keskittyminen rahaan hämärtää liikkumisen aiheuttamia vaikutuksia ympäristölle. Liikkumista ajoneuvoilla tarkasteltaessa lähemmin, lopulta kulutamme kuitenkin luonnonvaroja. Autolla, linja-autolla ja lentämällä liikkuessa kulutamme todennäköisesti fossiilisia polttoaineita, sekä enenevässä määrin sähköä. Junalla liikkuessa jälkimmäistä. Tämä perspektiivi kuitenkin usein unohtuu arkisissa kulutuskäytännöissä, sen näkyessä ainoastaan kevenevänä kukkarona.

Vaikka siirryttäessä paikasta toiseen kulutamme niin polttoaineita kuin myös sähköä, ei analyysi mahdollistanut näiden kahden energialähteen erottelua sillä kirjoituksissa ei eroteltu kulkevatko esimerkiksi kansalaisten käyttämät bussit sähköllä vai polttoaineella. Toisaalta katukuvassa näkyy edelleenkin vuonna 2024 sekä sähköllä, että polttoaineella kulkevia busseja joten analyysiä tehdessä en tehnyt erottelua millä luonnonvaralla mikäkin ajoneuvo kulkee.

6.1 Julkisilla kulkuvälineillä

Iso osa vastaajista kertoi käyttävänsä liikkumiseen julkisia kulkuvälineitä, pääasiassa bussia tai junaa. Julkisia kulkuvälineitä käytettäessä esiin nousi niiden käytännöllisyys. Esimerkiksi eräs vastaaja kertoi mieluummin istuvansa bussissa lukemassa kuin oman autonsa ratissa ruuhkassa. Motivoivana tekijänä valita linja-auto oman auton sijaan voitaisiin määritellä mukavuushaluisuudeksi.

Myös nopeus nousi esiin julkista liikennettä käytettäessä. ”Samoin liikun pyörällä ja julkisilla, koska se on usein nopein, helpoin ja halvin vaihtoehto.” (56). Myös se, että julkinen liikenne koettiin edulliseksi, vaikutti niiden käyttöön. Tosin aineistosta nousi esiin myös se, että suurissa kaupungeissa, kuten Helsingissä, julkisen liikenteen käyttö on helppoa.

Mukavuus puhutti myös junan ja bussin välillä kuten eräs vastaaja kuvaa. ”Mukavuudenhaluisena ihmisenä haluaisin kulkea enemmän junalla, mutta usein joudun tyytymään linja-autoon, sillä junamatkustelu on edelleen varsin kallista. Autoa en sen sijaan aja enkä koskaan suostuisi ajamaan.” (10). Esimerkistä käy ilmi myös se ettei aina ei ole varaa matkustaa sillä mukavammalla vaihtoehdolla vaan mukavuutta enemmän liikkumismuotoa määrittelee raha tai pikemminkin sen puute. Esimerkistä ei kuitenkaan selviä miksi kirjoittaja ei halua ajaa autolla. Tulkitsemalla kommenttia se voisi liittyä henkilöautolla ajamisen nouseviin hintakustannuksiin, tai siihen, että kirjoittaja kokee sen epämiellyttäväksi. Toisaalta ympäristökansalaisuudessa on kyse myös yksilön herkistymisestä ympäristöhuolille (Åkerman 2014, 188), jolloin julkisen liikenteen suosiminen näyttäytyy enemmän ympäristöystävällisemmältä vaihtoehdolta verrattuna henkilöauton käyttöön.

Jo eläkkeelle siirtynyt entinen työntekijä kuvaa sitä, kuinka pitkiäkin matkoja kuljetaan julkisella liikenteellä silloin, kun aikataulut osuvat yksiin. ”Työmatkat - noin 26 vuotta ja 90 kilometriä päivässä - tein bussilla, vaikka omistammekin auton. Bussiyhteydet ovat passelit ja riittävän tiheät.” (6). Esimerkki kuvastaa hyvin sitä, kuinka julkisia kulkuneuvoja ollaan valmiita käyttämään omasta autosta huolimatta silloin kun ne ovat toimivat ja ovat käytännölliset.

Vaikka julkisten liikenteen käyttö painottui työmatkoihin ja arjessa liikkumiseen myös vapaa-ajalla se nousi esiin. Eräs vastaaja kertoo kulkevansa toistaiseksi vielä mökillensäkin junalla: ”Mutta useimmiten matkustan sinne junalla, sillä onnekseni juna vielä pysähtyy noin kilometrin päässä pienestä punaisesta mökistäni, ja niin kauan kuin tämä palvelu pysyy, olen ajatellut mökki-idyllistäni nauttia.” (29). Julkisen liikenteen käyttömahdollisuus voikin mahdollistaa esimerkiksi nauttimisen juuri mökki-idyllistä. Kirjoittajan kirjoituksesta voikin lukea ettei hänellä ole aikomusta vieraila mökillään enää sen jälkeen kun julkinen liikenne ei sinne enää kulje. Julkisella liikenteellä voidaankin mahdollistaa autottomien ihmisten pääseminen niin luonnon kuin itselle muuten tärkeiden paikkojen ääreen, kuten juuri kesämökille.

Julkisen liikenteen käyttöön liittyi paljon erilaisia merkityksiä. Julkista liikennettä käytettäessä korostui sen helppous, nopeus, edullisuus sekä mukavuus. Toisaalta junat nähtiin edelleen kalliina vaihtoehtona verrattuna linja-autoihin. Puhuttaessa julkisesta liikenteestä, voisi käytänteorian kautta nostaa esille materiaalit. Materiaaleihin kun lasketaan kuuluvaan

muun muassa infrastruktuuri, välineet ja laitteistot (Shove ym. 2012), jossa julkisesta liikenteestä puhuttaessa keskiöön nousevat julkisen liikenteen kulkuneuvot, junat ja linja-autot, mutta myös infrastruktuuri sekä työntekijät. Ympäristökansalaisille olisikin tärkeää että nämä materiaalit olisivat saavutettavissa, jotta he voisivat täyttää heille asetetut tavoitteet: osallistua kestävä kehityksen mukaisten tavoitteiden saavuttamiseen (Albrecht ym. 2020, 101).

6.2 Henkilöautolla

Mielenkiintoista aineistossa on että koska se on kerätty vuonna 2018, ei yksikään kirjoittaja kertonut ajavansa sähköautolla. Tilastoja katsellessa voi nähdä, kuinka sähköautot alkoivat yleistyä Suomessa juuri koronavuosien aikana tai heti niiden jälkeen.

Oman auton käyttö näyttäytyi tarpeellisena kulkuneuvona erityisesti silloin kun julkinen liikenne toimi tai oli saavutettavissa huonosti. Autoa käytettiin esimerkiksi silloin kun muuta vaihtoehtoa ei ollut. ”Vapaa-ajalla joudun autoilemaan, sillä vierailen iäkkään äitini luona säännöllisesti, ja sinne eivät bussit kulje. Huonot bussiyhteydet maaseudulle ovat yleensäkin ongelma.” (6). Oman auton käyttö näyttäytyi siis toisena vaihtoehtona sille että kansalainen käyttäisi mieluummin julkista liikennettä jos se vain suinkin olisi mahdollista.

Vaikka autolla kulkeminen oli pakollista erityisesti maaseudulla, korostui analyysissä harmitsevuus autoa käytettäessä myös siellä, kuten seuraava esimerkki oivallisesti osoittaa. ”Asumme maaseudulla ja sieltä kulkeminen tapahtuu omilla autoillamme. [Vaiikka] näin onkin, niin koitamme olla ajamatta turhia ajoja ja olemme kehittäneet asioiden hoidon järkevästi niin, että hoidamme monta asiaa yhdellä reissulla.” (64). Joskin järkevä kuluttaminen herätti myös tulkinnanvaraisuutta, sillä eräs vastaaja myös kertoi, että vaikka taloudessa on kaksi autoa, ei niillä kuitenkaan ajella ”hupiajoja kovinkaan paljoa” (17).

Autolla kuljettiin myös töihin ja sitä pidettiin jopa itsestään selvyytenä. ”Itse en omista ajokorttia, joten paljon kävelen ja pyöräilen kotikaupungissani paikasta toiseen, toki perheessämme on auto avopuolison työmatkoja varten.” (14). Toisaalta työmatkojen kulkemiseen autolla liitettiin myös kimppekyyti käytäntöjä ja toisaalta autoa tarvittiin myös työssä. ”Työssäni joudun ajamaan ajoittain toimipisteeltä toiselle omalla autolla, kun on paljon tavaraa mukana. Menemme kuitenkin työkaverin kanssa samalla autolla.” (39).

Auton käytössä korostui lasten ja omat harrastukset joihin oltiin valmiita ajamaan verrattain pitkiäkin matkoja. ”Omassa liikkumisessani on yksi henkireikä, jota tiukkapipoinen hiilijalanjäljen seuraaja varmasti paheksuu, [nimittäinkasvimaani] on neljänkymmenen kilometrin päässä.” (14). Omien ja lasten harrastusten eteen oltiin valmiita uhraamaan aikaa ja kilometrejä. Toisaalta autolla kruisailua tunnuttiin oikeuttavan kiireen tunnulla. Nimimerkki ”meidän huono perhe” kuvaa perheen viikoittaista harrastusrumbaa:

”Lapsistamme kaksi tyttöä harrastaa taitoluistelua eri paikkakunnalla, millä asumme. Viikossa kilometrejä tulee heidän vuoksi pelkästään 900. Pojan jalkapallon vuosi kilometrejä tulee lisää 100. Aikataulujen vuoksi lapsia on kuljetettava kouluun, jolloin he eivät voi suojella luontoa kulkemalla kävellen tai pyörällä.” (62).

Cantell ym. (2020) toteavat ympäristökansalaisuuden olevan elämänmittainen matka jota voi oppia lapsesta lähtien. Jos lapset oppivat kulkemaan harrastuksiinsa autolla, voidaan pohtia kyseenalaistavatko he myöhemmin kasvaessaan niin helposti kulutuskäytäntöjään, kuin jos olisivat tottuneet kulkemaan harrastuksiinsa lihasvoimin tai joukkoliikenteellä.

Töihin ja harrastuksiin kulkemisen lisäksi autolla kuljettiin myös kauppaan ja lomamatkoille, pääasiassa kotimaan sisällä. Jokunen matka kohdistui myös Norjaan.

”Aito meille tuli vasta silloin, kun [vanhimmainen] lapsi täytti vuoden. Autolle käydään kaupassa kerran viikossa. Kerran tai kaksi vuodessa tehdään pidempiä automatka mummolaa kotimaan toiselle laidalle. Autoa tarvitaan myös pari kertaa kuukaudessa tehtäviin metsäretkiin. Emme matkustele juurikaan, silloinkin matka taittuu omalla autolla tai junalla.” (67).

Autolla pääseekin julkista liikennettä useammin erilaisiin paikkoihin, kuten esimerkiksi juuri metsäretkille. Autoilu tuntuikin olevan erityisesti perheiden suosiossa. Erään äidin lapsen perhe matkusti autolla silloin kun bensiinin hinta oli halvempaa kuin julkisen liikenteen liput. Riippuen perhekoosta, bensanhinta jaettuna useamman henkilön kesken tuleekin usein halvemmaksi kuin julkisen liikenteen liput, mikä varmasti selittää autojen suosiota perheissä.

Näyttääkin siltä, että erityisesti kuluttamiseen liittyvät käytännöt koskien juuri henkilöauton käyttöä eivät juuri heijastele ympäristökansalaisuuden määritelmiä kestävästä kulutuskäytännöistä. Enemmän kuin ympäristöarvot, liikkumiskäytäntöjä muovasi enemmänkin se

millä kulkuneuvolla pääsi liikkumaan paikasta toiseen helpoiten ja edullisimmin. Toisaalta kuluttajilla on rajalliset mahdollisuudet käyttää julkisia kulkuvälineitä erityisesti kauempana suurkaupunkien keskustoista joissa julkinen liikenne kulkee harvoin tai ei ollenkaan. Harrastusten painottuminen suuremmille paikkakunnille ei myöskään edistä lasten ja nuorten aktiivisuutta kulkea harrastuksiinsa itse.

6.3 Lentäen

Lentäminen mainittiin aineistossa vain hieman harvemmin kuin muilla julkisella kulkuvälineellä liikkuminen (juna, raitiovaunu, linja-auto). Mutta kuitenkin selvästi harvemmin kuin autolla ajaminen.

Lentämiseen liittyvät käytännöt kuulostivat toisinaan jopa absurdeilta. ”Voin jokapäiväisessä elämässäni kompensoida keinoin, ja sopia itseni kanssa periaatteesta, että en lennä montaa [kertaavuodessa].” (9). Itsensä kanssa sopiminen siitä, ettei lennä montaa kertaa vuodessa kuulostaa melkoiselta lupaukselta. Se herättää kysymyksen kuinka monta kertaa kirjoittaja sitten on tottunut lentämään vuodessa? Toisaalta itsensä kanssa sopiminen tällaisesta asiasta kuvastaa myös kriittisyyttä omia kulutuskäytäntöjä kohtaan.

Lentämiseen liittyi myös tunteita. Lentämiseen liitettiin myös orastavaa lentohäpeää, joka on noussut otsikoihin myös viime aikoina. Lentohäpeästä kertoo se että lentämistä, erityisesti etelän kohteisiin, kuvattiin epämoraaliseksi. ”Suosin julkista liikennettä. Ja rakastan kävelemistä. Ihan synnitön en ole. Matkustan toisinaan lentämällä etäisiin kohteisiin.” (37). Toinen kirjoittaja kertoo lentäneensä omasta mielestään aivan liikaa. Myös tunteet ovat osa käytäntöjä, ja vaikka ne koetaankin yksilöllisesti (Reckwitz 2002, 254), voivat ne kollektiivisesti koettuna muodostaa ilmiön, jota kutsutaan lentohäpeäksi. Kyseessä on häpeä siitä että tietää toimivansa ympäristönkannalta haitallisella tavalla, sekä ymmärrys siitä että lentoliikenne ei ole ympäristöystävällisin tapa matkustaa. Lentohäpeän tunnistamisessa omissa käytännöissä voi olla askel kohti ympäristökansalaisuutta. Ympäristökansalaisuudessa on kyse yksilön herkistymisestä ympäristöhuolille (Åkerman 2014, 14).

Kompensaatio käytäntö nousi jonkin verran esille liittyen lentomatkustamiseen, ja vaikka lomalentoja ei haluttu yksityiselämässä tehdä, saattoi lentämisen välttäminen työelämässä

olla hankalampaa. ”Lomalentoja en halua tehdä. Jos lennän, maksan vapaaehtoista lentoveroa (10 % lomamatkan hinnasta) järjestöille, joilla oli puunistutuskampanjoita.” (6). Ehkä maksamalla lentoveroa voidaan kompensoida edellä mainittua lentohäpeää, mutta kompensaaation maksamisen voidaan ajatella liittyvän myös Shoven ja muiden (2012) määrittelemään käytäntöteorian osa-alueeseen, osaamiseen. Osaaminen liittyy kuluttajalta löytyvään ymmärrykseen ja tietämykseen siitä, että lentäminen on hyvin saastuttava liikkumismuoto, jolloin hän haluaa myös kompensoida aiheuttamiaan päästöjä. Toisaalta lentämisen kompensatio on saanut osakseen myös kritiikkiä. Esimerkiksi Robbie Watt puhuu ”kompensaatiofantasiasta”, jolloin kompensatiojärjestelmään uskotaan, koska sen halutaan toimivan (Watt 2021).

Vaikka pienimuotoista reflektointia ja syyllisyyttä lentämisestä koetaan, usein se kuitenkin oikeutetaan erilaisin oljenkorsin. Eräs kirjoittaja perustelee lentämistään ja aikomuksiaan lentää sillä ettei ainakaan itse ole pahimmasta päästä.

”Toisaalta, en ole matkustanut lentokoneella moneen vuoteen, joten en varmaankaan ole pahin ympäristöririkollinen. En myöskään New Yorkia [lukuunottamatta] halua matkustaa Euroopan ulkopuolelle, joten lentomatkanani ovat varsin lyhyitä [taiainakin] kohtuullisia enkä ole menossa esimerkiksi Arabiemiraattien kaltaisiin paikkoihin, joissa kaikki vähäinenkin luonto tai ympäristöstävällisyys on raivattu pois toiminnan tieltä.” (10)

Aineistonostossa kuluttajalla voidaan nähdä olevan jo jonkinlaista ymmärrystä luonnon ja ympäristötilasta, joka motivoivat häntä parantamaan omia kulutuskäytäntöjään koskien lentämistä. Toisaalta tunteet ja motivoiva tieto muodostavat merkityksen kontekstin, jossa ne muovaavat sosiaalista ja symbolista merkitystä erilaisiin tilanteisiin. Nämä merkitykset tuovat esille sen, että kuluttajien valinnoissa näkyy historia ja ympäristö jossa kuluttaja elää, ja jotka tulevat esille kulutus käytännöissä. (Shove ym. 2012, 24).

Lentämisen puoleen saatetaankin siirtyä myös sen nopeuden vuoksi, mutta myös siksi ettei aina jaksanut odottaa kevään tuloa pitkän talven jälkeen.

”Lentoemäntää [eiminusta] – Luojan kiitos – tullut, mutta aikuisiällä olen päässyt kyllä lentokoneella korkeuksiin kotimaassa ja Euroopan yllä. Pitkiä puuduttavia junamatkoja sukulaisten luo olen jouduttanut lentämällä sekä tehnyt muutamia etelänmatkoja Välimeren rantaan huhtikuussa, kun kevääntulo on kotikulmilla antanut odottaa liian pitkään.” (29).

Kun ihmistä turhauttaa ettei omalla koti konnuilla kevät tule tarpeeksi ajoissa on helppoa ottaa lennot lämpimään ja nauttia kesän lämmöstä jo etukäteen. Ehkä kevät on jo ehtinyt pidemmälle kuluneen kolmen viikon aikana. ”En pode niin suurta syyllisyyttä tehdystä lentomatkastasta, koska lomani kestää kolme viikkoa. Viikon matkoja pidän suurena syntinä ja joutavuuden huippuna.” (30). Dobsonin (2007) mukaan ympäristökansalaisuuteen kuuluu sen tunnustaminen, että aina oman edun mukainen käyttäytyminen ei ylläpidä tai suojele ympäristönkaltaisia julkishyödykkeitä. Lentämistä tunnutaan kuitenkin harrastavan juuri oman mielihyvän vuoksi.

Muutama kertoi lentävänsä lentokoneella työmatkojen takia. Eräs kertoi lentävänsä kerran kolmessa vuodessa työmatkalle. Joskus työnteko kuitenkin vaati paljon matkustamista, kuten eräs lähetystyöntekijä kuvasi:

”Olen lentänyt. Totisesti olen lentänyt liikaa. Pienillä pelottavilla koneilla, isoilla koneilla ja purjekoneella jossa voin pahoin. Joihinkin paikkoihin nykyisen maailman tilan aikana ei yksinkertaisesti ole muuta mahdollisuutta päästä. On lennettävä tehdäkseen työnsä. Ei ole paluuta aikoihin, jolloin matkaan sai surutta käyttää viikkoja tai kuukausia, vaikka välillä sitä olen toivonutkin.” (19).

Kirjoittaja kuvaa joidenkin paikkojen etäisyyttä ja ettei sinne ole muuta vaihtoehtoa kuin lentää. Esimerkistä käy myös hyvin ilmi se miksi lentokone on niin suosittu liikkumismuoto: se on nopeaa. Esimerkistä nousee esille myös menneiden aikojen nostalgia hitaammasta yhteiskunnasta. Kestäviin elämäntapoihin siirryttäessä yhteiskunnassa tulisi laajemmin keskustella ja pohtia alati kiihtyvän tahdin ja tuottavuuden merkitystä niin luonnolle ja ihmisille.

Lentämisen käytännöissä korostui oman itsensä merkitys, omat halut ja mieliteot. Käytäntöteoriassa materiaaleihin luetaan kuuluvan myös käytännön harjoittaja itse (Shove ym. 2012, 23–24). Käytännön harjoittaja ja hänen henkilökohtaiset halunsa korostuivat erityisesti lentämistä koskevissa kommentteissa. Käytäntöteorian valossa lentämisen käytännöt liittyvät erityisesti materiaaleihin sekä merkityksiin. Tässä tapauksessa ymmärrän materiaalin, eli käytännön harjoittajan itse, sekä hänen merkityksensä, kuten halunsa päästä lämpimään, muodostavan yhden lentämisen käytännöistä. Päinvastoin kuin ympäristökansalaisuudessa, jossa luonnon ja yhteiset edut menevät yksilön etujen yläpuolelle (Dobson 2007), lentäminen näyttäytyy analyysin kannalta häpeä pilkulta, vaikka muutosta parempaan oli myös havaittavissa.

7. JOHTOPÄÄTÖKSET

Tässä tutkimuksessa olen tutkinut missä kuluttamista tapahtuu sekä tuonut esille millaisia merkityksiä kuluttaminen saa arjen kontekstissa, puhuttaessa kestävästä kehityksestä. Lisäksi olen pohtinut, peilaavatko arjen kulutuskäytännöt ympäristökanalaisuuteen liitettyjä ominaisuuksia. Teoreettinen viitekehys rakentui käytäntöteorian ja ympäristökansalaisuuden ympärille. Aineisto koostui *Kestävän kehityksen kirjoituksista*, joissa kansalaiset kuvaivat omia arkisia toimiaan ja valintojaan liittyen kestävään kehitykseen. Aineisto analysoitiin laadullisen sisällön analyysin keinoin, ja analyysia jatkettiin myös niin että se tuotti myös määrällisiä tuloksia. Määrällisiä tuloksia käytettiin pääasiassa tulosten järjestämisessä.

Tutkimustulokset on jaettu kolmeen osaan. Kuluttamiseen kotona, ostoksilla sekä kuluttamiseen siirryttäessä paikasta toiseen. Rajanvetoa voi pitää kuitenkin melko häilyvänä sillä esimerkiksi kaupassa tehdyt kulutus päätökset luonnollisesti muovaavat kulutuskäytäntöjämme myös kodin seinien sisäpuolella.

Käytäntöteoria ohjasi tutkimaan kuluttamiseen liittyviä materiaaleja, osaamista ja merkityksiä. Se toimi ikään kuin kameran linssinä, joka tarkentaen katseen sinne mistä materiaaleja, osaamista ja merkityksiä oli mahdollista löytää. Ympäristökansalaisuuden kautta tarkastelu mahdollisti kuluttamisen syvällisemmän tutkiskelun. Se nosti esille niitä paikkoja, joissa kansalaisen on mahdollista toimia kuluttamisen kannalta kestäväällä tavalla, ja taas toisaalta toi esille niitä paikkoja joissa olisi vielä kehitettävää.

Kulutuskäytäntöihin kotona liittyi erityisesti energian ja veden käyttö sekä lihan ja kasvien kuluttaminen. Energian käytössä korostui elektronisten laitteiden käyttö, mutta kuluttajat pyrkivät myös yleisesti vähentämään energian kulutustaan. Tällöin esille nousi useita ympäristökansalaisuuteen liitettyjä piirteitä. Toki energiankäytön taustalla vaikutti usein myös raha, joka tuntui useissa muissakin kohdissa vaikuttavan kansalaisten päätöksiin esimerkiksi enemmän kuin ympäristövaikutukset.

Veden kuluttamiseen liittyen esiin nousivat käytännöt kuten pyykin- ja astianpesu, peseytyminen ja veden kulutuksen minimoimisena. Kun taas ruokaan liittyvissä käytännöissä painotettiin kasvistensyöntiä. Lihaakin syötiin, mutta tällöin haluttiin korostaa, että sitä syötiin harvoin ja vähän.

Ostoksilla tapahtuvat kulutuskäytännöt liittyivät vaatteiden ja muiden ostosten sekä ruuan ostamiseen sekä pakkausmuoviin. Vaatteita ostettiin niin uusina, heräteostoksina kuin myös tarpeeseenkin uusina, kirpputorilta metsästettiin laadukkaita, ekologisia ja edullisia tuotteita. Kotimaisuus ja luomuruoka nousivat esille ruokaostoksia tehdessä, haasteita tuotti kotimaisen hedelmien ostaminen talvella. Pakkausmuovi herätti närkästystä ja sen kuluttamiselta oli mahdotonta välttää.

Siirryttäessä paikasta toiseen kulkuneuvoina toimivat henkilöautot, julkiset kulkuvälineet sekä lentokoneet. Julkisilla liikuttaessa esiin nousi niiden käytännöllisyys ja mukavuus ja edullisuus. Henkilöautoilun kohdalla taas esiin nousi se, että henkilöautoja käytettiin, koska julkinen liikenne ei kulkenut tai se kulki vain harvoin. Omalla autolla kuljettiin niin töihin kuin harrastuksiinkin. Lentämiseen liittyi nautinnon hakeminen ja lämpimään pääsy, toisaalta lentämistä oli myös vähennetty ja orastavaa lentohäpeää oli luettavissa.

Ympäristökansalaisuuden näkökulmasta tarkasteltuna ympäristömyönteinen kuluttaminen näyttäytyy osin onnistuneena: kansalaiset suosivat esimerkiksi kotimaisia tuotteita ja kasviksia. Toisaalta kulutuskäytännöt ovat riippuvaisia tarjolla olevista tuotteista. Kansalaisten kulutuskäytäntöjä ohjasi usein myös kulutettavan tuotteen hinta. Halvempi broileripaketti ostettiin vastaavan kasvisversion sijaan, sähköä ja vedenkäyttöä pyrittiin vähentämään jotta sähkölasku pysyisi kohtuullisena, ja julkista liikennettä suosittiin kun se oli mahdollista, sen edullisuuden takia, toisaalta myös henkilöautoa käytettiin sen takia, että se tuli edullisemmaksi kuin julkisen liikenteen käyttö. Enemmän kuin ympäristökansalaisuuden periaatteet, kuluttajia ohjasi monissa tapauksissa enemmän raha.

Tutkimuksen anti on, että ympäristökansalaisuutta toteutetaan niin kodin piirissä mutta myös julkisissa tiloissa, kuten ostoksilla sekä siirryttäessä paikasta toiseen. Näissä tapahtumissa kansalainen on osana niin yksityistä, kuin myös samalla osana julkista piiriä (Dobson 2003, 5, 51). Tällöin ympäristökansalaisuudessa on kyse yksityisestä toiminnasta ympäristön puolesta (Koskinen 2010, 19; Åkerman 2014, 18), joka ilmenee yksilön kulutuskäytännöissä. Toisaalta kaikki kulutuskäytännöt, joita kansalaiset kuvasivat, ei voitu laskea ympäristökansalaisuuden piiriin. Tällöin kuitenkin voidaan palata ympäristökasvatuksen piiriin, jossa painoarvo on elinikäisessä oppimisessa ja olennaiseksi muodostuu se, että yhteiskunnasta löytyy innokkaita ja aktiivisia ympäristökansalaisia (Cantell, Aarnio-Linnavuori & Tani 2009), jotka voivat kollektiivisesti muuttaa kulutuskäytäntöjään ympäristökansalaiselle sopivimmiksi. Kollektiivisesti kulutuskäytäntöjä voidaan kuitenkin parhaiten ohjata poliittisella

päätöksenteolla, ja onkin paljon kiinni siitä, minne rahaa halutaan poliittisen päätöksenteon kautta ohjata.

Merkittävää on että ympäristökansalaisuutta voidaan tarkastella arjessa myös kuluttamisen käytäntöjen kautta. Kaikista tämän tutkimuksen esiin nostamista kuluttamisen käytännöistä nousi esiin ainakin viitteitä ympäristökansalaisuudesta. Lievimmillään ympäristökansalaisuus ilmeni ajatuksen tasolla, kuten että lihan syönnin vähentämistä tai orastavana lentohäpeänä. Parhaimmillaan ympäristökansalaisuuteen liitetyissä kulutuskäytännöissä oltiin valmiita ajattelemaan tuleviakin sukupolvia, esimerkiksi veden käytön suhteen. Kaiken kaikkiaan tutkimuksesta voidaan sanoa, että ympäristökansalaiset ovat kiinnostuneita muuttamaan omia kulutuskäytäntöjään ja heillä on tietoa ympäristöystävällisemmistä kulutusvalinnoista arjessa. Lisäksi heillä tuntuu olevan paljon tietoa myös siitä, kuinka kestävämpiä kulutusvalintoja on mahdollista tehdä ja saavuttaa. Toisaalta esille nousi myös nihkeää suhtautumista kulutuksen vähentämiseen, jolloin ympäristökansalaisuuteen liitetyistä vastuiden ja velvollisuuksien ymmärtämisestä voisi olla konkreettista apua.

Ympäristökansalaisuus käsitteen tuominen mukaan kulutuksen ja käytäntöjen tutkimukseen oli mielenkiintoinen ja erilainen näkökulma kuluttamisen ymmärtämiseen. Jos kuluttaminen nähtäisiin enemmän ympäristökansalaisuuden kuin vallalla olevan kuluttajakansalaisuuden kautta, voisi olla, että kestävämpi kuluttaminen olisi osa useamman ihmisen arkea. Ympäristökansalaisuuden ja käytäntöteorian yhdistäminen toimi mielestäni hyvin. Ne ikään kuin tuntuivat täydentävän toisiaan. Ympäristökansalaisuuden tuominen kansalaisten tietoisuuteen, ja ympäristökansalaisuuteen pohjautuva arvomaailma voisi olla hyvä lisä siirryttäessä kohti kiertotalousyhteiskuntaa. Käytäntöteorian kautta tarkasteltuna ympäristökansalaisuus näyttäytyi arjessa erityisesti tekojen kautta, lievimmilläänkin ympäristökansalaisuutta toteutettiin ajatusten tasolla, ja merkittävimmillään teot ilmenivät tiedostavina valintoina arjen kulutuskäytännöissä.

Käytäntöteorian kautta tarkasteltuna voidaan myös nähdä, miksi ympäristöystävällisten kulutustottumusten adaptoituminen arkeen on joissakin tapauksissa vaikeaa. Esimerkiksi kasvisten syönti ja julkisen liikenteen suosiminen ovat yleisestikin tunnettuja ympäristömyönteisiä käytäntöjä, mutta niiden toteuttaminen arjessa voi olla vaihtelevaa. Kuten tutkimuksestakin kävi ilmi, yhteiskunnan infrastruktuurit eivät aina tue ympäristömyönteistä kuluttamista. Esimerkiksi julkisen liikenteen toimimattomuus ja keskittyminen vain tiettyihin kasvukeskuksiin näyttäytyi ongelmallisena monelle kansalaiselle. Lisäksi asenteet muuttuvat

hitaasti. Vaikka hiljattain julkaistusta uudesta ravintosuosituksissa suositeltiin välttämään kokonaan lihaleikkeleiden käyttöä, kuluttajat luultavasti jatkavat niiden kuluttamista niin kauan kuin niitä on kaupoissa tarjolla. Tutkimuksen kautta katse voidaankin siirtää kohti yhteiskunnan infrastruktuuria, jossa on vielä paljon kehitettävää siirryttäessä kohti kierotuloutta ja kestävämpää yhteiskuntaa.

Tutkimuksen kehityskohteeksi nostaisin valitsemani näkökulman kapeuden, jolloin useita kestävän kehityksen käytäntöjä rajautui pois. Esimerkiksi usea kirjoittaja kertoi pyöräilevänsä tai kävelevänsä paikasta toiseen, jolloin tämänkaltainen ympäristökansalaisuuteenkin vahvasti viittaava näkökulma rajautui tutkimuksestani pois rajatessani tutkimuksen koskemaan vain kuluttamista. Olisiko ehkä vastuullisten käytäntöjen tutkiminen tuonut paremmin esiin ympäristökansalaisuuden piirteitä arjen kontekstissa? Vaihtoehtoisesti keskittyminen pelkästään esimerkiksi yhden käytännön, kuten ruokaan, olisi voinut tuoda analyysiin enemmän syvällisempää tietoa kestävän kuluttamisen esteistä ja mahdollisuuksista. Koinkin tutkimuksen jääneen hieman pintapuoliseksi, ja olisin kaivannut siihen syvempää ymmärtämistä. Toisaalta tutkimukseni koski juuri kuluttamista, jolloin pystyin osoittamaan ne juuri kuluttamisen paikat, joissa ympäristökansalaisuuden piirteet eivät vielä ole näkyvissä.

Tutkimuksellisesti mielenkiintoista olisi toteuttaa tutkimus uudelleen vuonna 2028, eli kymmenen vuotta tutkielmassa käytetyn aineistonkeruun jälkeen. Olisivatko tutkimustulokset muuttuneet, vai pysyneet osittain myös samoina. Erityisesti kiinnostavaa olisi nähdä, onko kasvispainotteisen ruuan suosiminen lisääntynyt tai onko kasvava ilmiö, lentohäpeä on vähentänyt ihmisten lentämistä. Tutkimuksellisesti mielenkiintoisempaa ja enemmän informaatiota antavaa voisi tuoda keskittyminen vain yhteen kulutuksenmuotoon. Toisaalta yksityiskohtaisempaa informaatiota voisi saada tutkittaessa ympäristökansalaisuutta käytäntöjen kautta eletyssä elämässä, esimerkiksi etnografian tai jopa auto-etnografian keinoin.

Tutkimukseni onkin linjassa yleisesti ymmärrettyyn kestävän kehityksen kontekstiin, muun muassa IPCC:n huhtikuussa 2022 julkaiseman raportin kanssa, joka korostaa kuluttamiseen tarvittavaa muutossuuntaa. Parhaiten kuluttamiseen liitettyjä ilmastonmuutoksen hillitsemiseen liitettyjä keinoja ovat raportin mukaan rakenteet jotka tukevat vähäpäästöistä liikkumista, ja vähentäisivät kaukolentoja, kasvispainotteisen ruuan syömistä sekä parantavat asuamisen energiatehokkuutta. Raportin mukaan muuttamalla näitä kulutuskäytäntöjä, voitaisiin vuoteen 2050 mennessä vähentää ilmastopäästöjä jopa 40–70 %. (Creutzig ym., 2022). Mielestäni lisäämällä tietoisuutta ympäristökansalaisuudesta, erityisesti koskien kansalaisten

vastuita ja velvollisuuksia, ottaen huomioon myös tulevat sukupolvet, auttaisi kansalaisia paremmin ymmärtämään tekojensa vaikutukset niin yksilöinä kuin myös yhteiskunnallises-
tikin. Ympäristökansalaisuus käsitteen adaptoituminen tulisi tapahtua kaikilla yhteiskunnan
tasoilla, niin tavallisten kansalaisten mielissä, yrityksissä, kuin myös Arkadianmäellä, po-
liitikkojen päätöksissä.

Lisäksi lisääntyvä tieto ympäristökansalaisuuteen liitetystä toiminnasta, kuten julkisen lii-
kenteen suosimisessa ja kasvispainotteiseen ruokaan siirryttäessä ovat olennaisia osia kestä-
viä käytäntöjä omaksuttaessa. Ympäristökansalaisuuteen kannustetaankin arjessa paljon,
josta esimerkiksi K-ryhmien Pirkka lehti on mainio esimerkki. Lisääntyvät kasvis- ja vegaa-
niset reseptit satokaudet huomioiden sekä esimerkiksi lihattoman lokakuun mainostaminen
ovat omiaan muuttamaan kansalaisten käytäntöjä kohti kestävämpiä valintoja. Lisäksi uu-
distuneiden kansallisten ravitsemussuositusten näkyminen lounasruokaravintoloissa ja kou-
luissa olisi omiaan lisäämään kasvisten määrää ja vähentämään lihankulutusta ihmisten ar-
jessa. Mikä on rakennettu sosiaalisissa käytännöissä, voidaan myös sitä kautta muuttaa.

Kulutustutkija Maria Nivan mukaan kulutustutkimuksen piirissä on viime aikoina tutkittu
sitä, miten muutos kohti kestävämpää yhteiskuntaa voisi tapahtua. Hän viittaa käytäntöteo-
reettiseen näkökulmaan, ja toteaa, että muutosten tulee tapahtua juuri käytännöissä, eli toi-
mintatavoissa, joiden osana kulutus muodostuu. Käytäntöteoria korostaa käytäntöjen jatku-
vaa muutosta. Tällöin käytännöt muuttuvat alati ihmisten muuttaessa niitä. Kun ihmisten
jaetut toimintatavat, rutiinit ja niitä koskevat merkitykset mutta myös aineellinen todellisuus
sekä infrastruktuuri muuttuvat yhdessä, on kestävämpien käytäntöjen kehittyminen ja luo-
minen mahdollista. (Niva 2022, 69–70). Juuri tähän keskusteluun ymmärrän tutkimukseni
osallistuvan.

LÄHTEET

Aarnio, Maria (2024) *Edes kohdussa ei ole turvassa muovilta – ”Eihän se hyvä ole”*. MTV Uutiset. <https://www.mtvuutiset.fi/artikkeli/edes-kohdussa-ei-ole-turvassa-muovilta-eihan-se-hyva-ole/8887406#gs.gr7bx4> (Julkaistu 29.2.2024) (Viitattu 28.10.2024)

Apo, Satu (1995) *Naisen väki. Tutkimuksia suomalaisten kansanomaisesta kulttuurista ja ajattelusta*. Helsinki.

Albrecht, Eerika, Tokola, Nina, Leppäkoski, Elina, Sinkkonen, Juni, Mustalahti, Irmeli, Rantamäki, Outi, & Viljanen, Jukka (2020). Nuorten ilmastohuoli ja ympäristökansalaisuuden muotoutuminen. Teoksessa *Maapallon tulevaisuus ja lapsen oikeudet* (99–110).

Barry John (1999) *Rethinking Green Politics: Nature, Virtue, and Progress*. Sage. London.

Barry. John (2005) *Resistance Is Fertile: From Environmental to Sustainability Citizenship*. Teoksessa Dobson, Andrew & Bell, Derek (toim.) *Environmental Citizenship*. (21-48) The MIT Press. Cambridge, Massachusetts. London, England

Berkowitz, Alan R., Ford, Mary, E. & Brewer, Carol, A. (2009) A framework for integrating ecological literacy, civics literacy, and environmental citizenship in environmental education. Teoksessa Johnsson, Edwards & Mappin, Michael (toim) *Environmental education and advocacy: Changing perspectives of ecology and education*. (227-266). Cambridge: Cambridge University Press.

Bertaux, Daniel (1981) *Biography and society: The life history approach in the social sciences*. Sage Beverly Hills.

Borch, Anita, Vittersø, Gunnar & Stø, Eivind (2015) Studying Sustainable Change: From ABC to Practise. *GAIA – Ecological Perspectives for Science and Society* 24(2), 102-107. DOI: 10.14512/gaia.24.2.8

Cantell, Hannele, Aarnio-Linnanvuori, Essi, & Tani, Sirpa (2020). *Ympäristökasvatus: Kestävän tulevaisuuden käsikirja*. PS-kustannus.

Cohen, Lizabeth (2003) A Consumers' Republic: The Politics of Mass Consumption in Post-war America. *The Journal of consumer research*, 31(1), 236-239. <https://doi.org/10.1086/3834>

Creutzig, F. Roy, J., Devine-Wright, P., Díaz-José, J., Geels, F. W., Grubler, A., Maïzi, N., Masanet, E., Mulugetta, Y., Onyige, C. D., Perkins, P. E., Sanches-Pereira, A. & Weber, E. U. (2022) Demand, services and social aspects of mitigation. Teoksessa P.R. Shukla, J. Skea, R. Slade, A. Al Khourdajie, R. van Diemen, D. McCollum, M. Pathak, S. Some, P. Vyas, R. Fradera, M. Belkacemi, A. Hasija, G. Lisboa, S. Luz & J. Malley (toim.), *Climate change 2022: Mitigation of climate change. Contribution of Working Group III to the Sixth Assessment Report of the Intergovernmental Panel on Climate Change*. Cambridge, UK and New York, NY, USA. Cambridge University Press.
<https://doi.org/10.1017/9781009157926>

Dobson, Andrew (2003) *Citizenship and the Environment*. Oxford. Oxford University Press.

Dobson, Andrew. (2007). Environmental citizenship: Towards sustainable development. *Sustainable development*, 15(5), 276-285. Bradford, West Yorkshire, England.
<https://doi.org/10.1002/sd.344>

Dean, Hartley (2001). Green Citizenship. *Social policy & administration*, 35(5), 490-505.
<https://doi.org/10.1111/1467-9515.t01-1-00249>

Drummond, Paul, Scamman, Daniel, Ekins, Paul, Paroussos, Leonidas and Keppo, Ilkka (2020) *Growth-positive zero-emission pathways to 2050: Technical Supplement*. Sitra.Helsinki.

Euroopan parlamentti (2018) Merten muovijäte: taustatietoa, haittavaikutuksia ja uudet säännöt. <https://www.europarl.europa.eu/topics/fi/article/20181005STO15110/merten-muovijate-taustatietoa-haittavaikutuksia-ja-uudet-saannot> (Julkaistu 12.10.2018, Päivitetty 21.11.2023) (Viitattu 28.10.2024)

Elo, Satu, Kajula, Outi, Tohmola Anniina, Kääriäinen Maria (2022) Laadullisen sisällönanalyysin vaiheet ja eteneminen. *Hoitotiede*. 34(4) 215–225 <https://journal.fi/hoitotiede/article/view/128987>

Eranti, Veikko & Faehnle, Maija (2020) Osallistumisähkystä tekemisen demokratiaan – kaupungit ja aktiivinen ympäristökansalaisuus. Teoksessa Laakso, Senja & Aro, Riikka (toim.) *Planeetan kokoinen arki – Askelia kestävämpään politiikkaan*. 175–194. Tallinna. Gaudeamus

Gabrielson, Teena & Parady, Katelyn (2010). Corporeal citizenship: rethinking green citizenship through the body. *Environmental Politics* 19(3), 374–391. <https://doi.org/10.1080/09644011003690799>

Haanpää, Leena (2009) Vastuullinen kuluttajuus ja ympäristömyötäisyys kulutusasenteissa. Teoksessa Lammi, Minna, Varjonen, Johanna, Niva, Mari (toim.) *Kulutuksen liikkeet: Kuluttajatutkimuskeskuksen vuosikirja 2009*. Kuluttajatutkimuskeskus. Tampereen Yliopistopaino Oy.

Haila, Yrjö (2017) Ilmasto – Tieto – Poliitiikka: Kolmiyhteys vai kolmiodraama? *Tiede & edistys* 42(3). 249–261. <https://tiedejaedistys.journal.fi/article/view/105263/62213>

Hast, Sanna (2021) *Yhteensovittamattomat luonnonvarat? Tutkimus Lapin luonnonvaraisumisesta*. Lapin yliopisto. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-337-285-6>

Heimonen, Mona, & Harju, Anu (2022). Ambivalentti transkansalaisuus: Sukupuolivähemmistöjen kansalaisuuskamppailuista Suomessa. *Sosiologia*, 59(2), 110-125. <https://journal.fi/sosiologia/article/view/124646/74802>

Hennell, Kath, Piacentini, Maria, & Limmer, Mark (2021). 'Go hard or go home': A social practice theory approach to young people's 'risky' alcohol consumption practices. *Critical public health*, 31:1, 66–76. <https://doi.org/10.1080/09581596.2019.1686460>

Ilmastoapu Oy (2024) *Lentämisen päästöt*. <https://www.ilmastoapu.fi/kirjoitus/9515> (Vii-tattu 26.9.2024)

Immonen, Kaj (2007) *Johan on markkinat. Kulutuksen sosiologista tarkastelua*. Vastapaino. Tampere.

Jacobsen, Mette Hove & Hansen, Anders Rhiger (2019) (Re)introducing embodied practical understanding to the sociology of sustainable consumption. Sage Journals, *Journal of Consumer Culture* 21(4), 747-763. <https://journals.sagepub.com/doi/abs/10.1177/1469540519846213>

Jalava, Marja 2022 Lihansyönnin edistäminen 1900-luvun alkupuolella. Toim. Kaarlenkaski, T., Latva, O., & Hakala, O. (2022). *Tunteva tuote: Kuinka eläimistä tuli osa teollista tuotantoa?* Vastapaino.

Joutsenvirta, Maria & Salonen, Arto O. (2020) *Sivistys vaurautena - Radikaalisti, mutta lempeästi kohti kestävästä yhteiskuntaa*. Basam Books. Helsinki.

Knus-Galan, Minna & Kurki Riikka (2020) Mot seurasi puoli vuotta lähettimien avulla käytettyjä vaatteita Afrikkaan asti. *YLE*. <https://yle.fi/aihe/artikkeli/2020/08/23/mot-seurasi-puoli-vuotta-lahettimien-avulla-kaytettyja-vaatteita-afrikkaan-asti> Julkaistu 23.8.2020. Päivitetty 10.9.2020. (Viitattu 30.9.2020).

Koskinen, Sanna (2010) *Lapset ja nuoret ympäristökansalaisina. Ympäristökasvatuksen näkökulma osallistumiseen*. Hakapaino Oy. Helsinki.

Kovanen, Kyösti (1997) *Kaupan aatelin sata vuotta*. Helsingin Lihakauppiaasyhdistys ry 1897–1997 Vantaa: Helsingin Lihakauppiaasyhdistys.

Kurenlahti, Mikko (2021) Kuluttajuus maailmankatsomuksellisenä haasteena kestävyyskriisin aikakaudella. *Uskonnontutkija – Religionsforskaren*, 10(2), 1–25. <https://doi.org/10.24291/uskonnontutkija.109758>

Lihatiedotus (2024) *Lihantuotanto Suomessa*. <https://www.lihatiedotus.fi/tilastotietoa/lihantuotanto-suomessa-2.html> (Viitattu 28.10.2024).

Lähde, Ville (2020) Arjen teoille on annettava yhteinen suunta. Teoksessa Laakso, Senja & Aro, Riikka (toim.) *Planeetan kokoinen arki – Askelia kestävämpään politiikkaan*. Gaudeamus. Tallinna. 82-99.

Mason, Andrew (2009). Environmental Obligations and the Limits of Transnational Citizenship. *Political Studies* 57(2), 280–297. <https://doi.org/10.1111/j.1467-9248.2008.00737.x>

Melo-Escribuela (2008) Promoting Ecological Citizenship: Rights, Duties and Political Agency. *ACME: An International Journal for Critical Geographies*, 7(2), 113–134. <https://doi.org/10.14288/acme.v7i2.799>

Miller, Daniel (2012) *Consumption and its Consequences*. Polity.

Mouffe, Chantal (1991) Democratic Citizenship and the Political Community. Teoksessa Collective, Miami Theory & Van Den Abbeele, Georges *Community at Loose Ends*. Minneapolis: University of Minnesota Press. 70–82.

Nissinen, Elina (2024) *Tutkija järkyttyi siitä, miten paljon mikromuovia löysi ihmisten aivoista*. YLE. <https://yle.fi/a/74-20106941> (Julkaistu 23.8.2024) (Viitattu 28.10.2024).

Pantzar, Mika (2017) Kuluttajakansalainen datataloudessa. *Tieteessä tapahtuu* vol. 35(5), 21–26. Noudettu osoitteesta <https://journal.fi/tt/article/view/65827/26628>

- Pöysä, Jyrki (2021). Kirjotuskutsut. Teoksessa Jaana Vuori (toim.) *Laadullisen tutkimuksen verkkokäsikirja*. Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietoaarkisto. <https://www.fsd.tuni.fi/fi/palvelut/menetelmaopetus/kvali/laadullisen-tutkimuksen-aineis-tot/kirjoituskutsut/> (Viitattu 4.6.2024)
- Rantala, Outi (2012) Käsitelmä arjen muutoksen tarkasteluun. *Sosiologia* 4/2012. 364–365. Noudettu osoitteesta <https://journal.fi/sosiologia/article/view/124040>
- Reckwitz Andreas (2002) The status of the ‘material’ in theories of culture: From ‘social structure’ to ‘artefacts’. *Journal for the Theory of Social Behaviour* 32(2) 195–217. <https://doi.org/10.1111/1468-5914.00183>
- Reckwitz, Andreas (2002). Towards a theory of social practices: A development in culturalist theorizing. *European Journal of Social Theory* 5(2) 243–263. <https://doi.org/10.1177/13684310222225432>
- Ronkainen, Suvi, Pehkonen, Leila, Lindblom-Ylänne, Sari & Paavilainen, Eija (2011) *Tutkimuksen voimasanat*. WSOYpro. Helsinki. 1. painos
- Rikala, Sanna, Wallin, Antti & Sjöblom Jonas (2023) Miten sosiaalista kestävyyttä tehdään? Ruohonjuuritason toimijoiden sosiaaliset käytännöt entisen tehdasalueen elävöittämisessä. *Sosiologia*, 60(1), 5–21. Noudettu osoitteesta <https://journal.fi/sosiologia/article/view/128681>
- Saaristo, Kimmo & Jokinen Kimmo (2004) *Sosiologia*. Sanoma Pro.
- Sahakian, Marlyne, & Wilhite, H Harold (2014). Making practice theory practicable: Towards more sustainable forms of consumption. *Journal of consumer culture*, 14(1), 25–44. <https://doi.org/10.1177/1469540513505607>
- Satokausi (2024) Sesongissa nyt: Lokakuu. <https://satokausi.fi/satokausikalenteri/> (Viitattu 30.10.2024)
- Schatzki, Theodore R. (2001) Introduction - Practice theory. Teoksessa Schatzki, Theodore, KnorrCetina, Karin & von Savigny, Eike (toim.) *The Practice Turn in Contemporary Theory*. London & New York. Routledge. 10–23.
- Schatzki, Theodore. (2012). A primer on practices. Teoksessa Higgs, Joy(toim.) *Practice-based education : Perspectives and Strategies*. SensePublishers. (13-26) <https://doi.org/10.1007/978-94-6209-128-3>

Schild, Rebecca (2016) Environmental citizenship: What can political theory contribute to environmental education? *The Journal of Environmental Education* 47 (1), 19–34. <https://doi.org/10.1080/00958964.2015.1092417>

Seppänen, Janne (2005) *Visuaalinen kulttuuri. Teoriaa ja metodeja mediakuvan tulkitsijalle*. Tampere. Vastapaino.

Shove, Elizabeth (2010). Beyond the ABC: Climate Change Policy and Theories of Social Change. *Environment and planning*. 42(6), 1273–1285. <https://doi.org/10.1068/a42282>

Shove, Elizabeth, Pantzar, Mika, & Watson, Matt (2012). *The dynamics of social practice: Everyday life and how it changes*. Sage.

Siirilä, Jani, Salonen, Arto, O., Laininen, Erkka, Pantzar, Tytti. & Tikkanen, Jukka (2018). Transformatiivinen oppiminen antroposeenin ajassa. Teoksessa P. Nokelainen, A. Virtanen & S. Mikkonen (toim.), *Ammattikasvatuksen aikakauskirja* 20(5), 39–56. Noudettu osoitteesta <https://journal.fi/akakk/article/view/84515/43559>

Silverman, David (2006) *Interpreting qualitative data. Methods for analyzing talk, text and interactions* (3. painos) London. Sage.

Smith M. (1998) *Ecologism: Towards Ecological Citizenship*. Open University Press: Buckingham.

Solla, Katja (2022) Digitreenit: Haluatko pienentää digipäästöjäsi? Tärkein ekoteko on käyttää laitteita mahdollisimman pitkään. *YLE*. Julkaistu 08.02.2022 . Päivitetty 28.11.2022 16:29. (Viitattu 26.9.2024) <https://yle.fi/aihe/a/20-10002097>

Soinne, Katri (2018) *Suomi pääsi länsimaisen kulutuksen makuun 1960-luvulla*. Tilastokeskus. <https://stat.fi/tietotrendit/artikkelit/2018/suomi-paasi-lansimaisen-kulutuksen-makuun-1960-luvulla> (Julkaistu 28.8.2018) (Viitattu 28.10.2024)

Spaargaren, Gert, Weenink, Don, & Lamers, M Machiel (2016) *Practice theory and research: Exploring the dynamics of social life*. Routledge. Taylor & Francis Group.

Straus, Anselm & & Cobin, Juliet (1998) *Basic of qualitative research. Procedures and techniques for developing grounded theory* (2. painos) London. Sage.

Suomen Luonto (2021) *Tiedote: Vuoden turhake on liika lihankulutus*. 2021(10) <https://suomenluonto.fi/uutiset/tiedote-vuoden-turhake-on-liika-lihankulutus/> (Viitattu 28.10.2024).

Suomen ympäristökeskus (Syke) (2022) *Kasvihuonekaasujen päästöt vähenevät hitaasti*. <https://www.ymparisto.fi/fi/ympariston-tila/ilmastonmuutos/kasvihuonekaasujen-paastot>
Julkaistu 30.5.2022 Päivitetty 19.4.2024 (Viitattu 27.9.2024)

Sumi Oy (2022) *Muovipakkausten kierrätysaste kasvoi viime vuonna maltillisesti*. <https://sumi.fi/2022/07/05/muovipakkausten-kierratysaste-kasvoi-viime-vuonna-maltillisesti/> Julkaistu 5.7.2022 (Viitattu 1.10.2024)

Szerszynski, Bronislaw (2006) Local landscapes and global belonging: Toward a situated citizenship of the environment. Teoksessa Dobson, Andrew and Bell, Derek (toim.) *Environmental Citizenship*. Cambridge, MA. The MIT Press. (75-100)

Tamminen, Saara & Koistinen, Antti (2021) Uusi raportti vahvistaa: tiukat ilmastotavoitteet voidaan saavuttaa niin, että talous samalla kasvaa. Sitra. <https://www.sitra.fi/uutiset/uusi-raportti-vahvistaa-tiukat-ilmastotavoitteet-voidaan-saavuttaa-niin-etta-talous-samalla-kasvaa/> (Julkaistu 8.4.2021) Viitattu 14.10.2024

Toiskallio, Totti (2024) Raportti: Suomalainen luonnonvarojen kulutus selvästi Euroopan maiden keskiarvoa korkeampaa. WWF. <https://wwf.fi/uutiset/2024/06/raportti-suomalaisen-luonnonvarojen-kulutus-selvasti-euroopan-maiden-keskiarvoa-korkeampaa/> (Julkaistu 18.6.2024) (Viitattu 27.9.2024)

Tuomi, Jouni & Sarajärvi, Anneli (2018) *Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi*. (Uudistettu laitos.) Kustannusosakeyhtiö Tammi.

Turkki, Kaija (2009) Koti ja kotitalous – elinikäistä oppimista ja kasvamista vastuullisuuteen. Teoksessa Lampinen, Johanna & Melén-Paaso, Monica (2009) *Tulevaisuus meissä. Kasvaminen maailmanlaajuiseen vastuuseen*. Opetusministeriön julkiasuja 2009(40) . Noudettu osoitteesta <https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/76679/opm40.pdf>

UNEP (2021) From Pollution to Solution: A global assessment of marine litter and plastic pollution. Julkaistu 21.10.2021 Noudettu osoitteesta https://www.gdr-po.cnrs.fr/docs/UNEP_2021.pdf

Vadén, Tere, Lähde, Ville, Majava, Antti, Järvensivu, Paavo, Toivanen, Tero., & Eronen, Jussi. T. (2020) Raising the bar: on the type, size and timeline of a ‘successful’ decoupling. *Environmental Politics*, 30(3), 462–476. <https://doi.org/10.1080/09644016.2020.1783951> 24.6.2020

- Vaismoradi Mojtaba, Turunen, Hannele & Bondas, Terese (2013) Content analysis and thematic analysis: Implications for conducting a qualitative descriptive study. *Nursing and Health Sciences* 15(3), 398–405. <https://doi.org/10.1111/nhs.12048>
- Valkonen, Jarno & Litmanen, Tapio (2010) Ympäristö, talous ja kulutus. Teoksessa Valkonen, Jarno (toim.) *Ympäristösosiologia*. WSOY Pro. Helsinki.
- Valkonen, Jarno & Saaristo Kimmo (2010) Luonto ja yhteiskunta – ympäristösosiologian lähtökohdat. Teoksessa Valkonen, Jarno (toim.) *Ympäristösosiologia*. WSOYpro. Helsinki.
- Vuori, Jaana (2021) Laadullinen sisällönanalyysi. Teoksessa Vuori, Jaana (toim.) *Laadullisen tutkimuksen verkkokäsikirja*. Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietoarkisto [ylläpitäjä ja tuottaja]. <https://www.fsd.tuni.fi/fi/palvelut/menetelmaopetus/> (Viitattu 4.6.2024)
- Wallius, Annina (2022) *Ihmisten veressä havaittiin ensi kertaa muovia*. YLE. <https://yle.fi/a/3-12378672> (Julkaistu 28.3.2022) (Viitattu 28.10.2024)
- Warde, A. (2014). After taste: Culture, consumption and theories of practice. *Journal of consumer culture*, 14(3), 279–303. <https://doi.org/10.1177/1469540514547828>
- Watt, Robert (2021). The fantasy of carbon offsetting. *Environmental Politics*, 30(7), 1069–1088. <https://doi.org/10.1080/09644016.2021.1877063>
- WWF (2024) *YLIKULUTUS*. <https://wwf.fi/uhat/ylikulutus/> (Viitattu 27.9.2024)
- WWF & Bain & Company (2024) *Fair Finnish Footprint – Finland’s pathway to consumption aligned with global sustainability boundaries*. Noudettu osoitteesta https://wwf.fi/app/uploads/c/z/a/g489zowam6yx02m6vz3mia/wwf_fair_finnish_footprint_report_final_june2024.pdf
- Ympäristöministeriö (2023) *Mitä on kestävä kehitys?* <https://ym.fi/mita-on-kestava-kehitys> (Viitattu 4.3.2024)
- Åkerman, M. (2014). Kehon politiikka ympäristöhallinnassa: Kokemuksellisen ympäristökansalaisuuden jäljillä. *Alue ja Ympäristö*, 43(2), 17–29. Noudettu osoitteesta <https://aluejajymparisto.journal.fi/article/view/64817>

LIITE 1

Kirjoituskutsu

PIENIÄ PÖNNISTUKSIA, SUURIA SAAVUTUKSIA

Kuva: Jeppe Tuominen

KIRJOITUSKILPAILU KESTÄVÄSTÄ KEHITYKSESTÄ 21.5.–16.12.2018

Teemme päivittäin valintoja, jotka vaikuttavat hyvän elämän mahdollisuuksiin myös tulevaisuudessa. Näiden valintojen mukanaan tuomat positiiviset muutokset ovat kestävä kehitys. Kestävä kehitys koskettaa meitä kaikkia jokaisella elämän osa-alueella: henkilökohtaisina arjen valintoina, yritystoiminnassa, kuntien ja yhdistysten päätöksissä ja palveluissa sekä globaaleina ilmiöinä.

Kerro meille, millaisia ajatuksia kestävä kehitys sinussa herättää. Miten kestävä kehitys näkyy sinun ja lähipiirisi elämässä? Kirjoituksessasi voit kuvata omia valintojasi ja syitä, miksi olet niihin päätenyt. Ehkä haluat pohtia myös valintoihin mahdollisesti liittyviä vaikeuksia. Millaisia muutoksia sinä olisit valmis tekemään kestävä kehityksen edistämiseksi? Mikä taas tuntuisi mahdottomalta?

Kirjoituksen näkökulmana voi olla esimerkiksi:

- maaseutu ja/tai kaupunki
- vapaa-ajanvieto
- työ- ja elinkeinoelämä ja sen muutokset
- luonto ja/tai teknologia
- kulutustottumukset
- ravinto
- asuminen ja energia
- matkustaminen ja liikkuminen

Vastaukset arkistoidaan SKS:n arkistoon ja Yhteiskuntatieteelliseen tietoaarkistoon. Tiedotamme kilpailun tuloksista keväällä 2019.

Kirjoituskilpailun pääpalkinto on 500 euroa. Lisäksi palkitsemme 10 kestävä kehityksen vinkkiä 100 eurolla/vinkki sekä arvomme kirjapalkintoja.

Tuomaristoon kuuluvat arkistotutkija Marja-Leena Jalava, yliopistonlehtori Pia Olsson, tutkija Sirkku Pihlman, professori Helena Ruotsala ja dosentti Kari Vesala.

Kilpailun järjestävät Suomalaisen Kirjallisuuden Seura ja Talonpoikaiskulttuurisäätiö.

VASTAUSOHJEET

Kirjoita omalla kielelläsi ja tyyllilläsi. Kirjoita vastaukseesi suostumukseksi siihen, että lähettämäsi aineisto arkistoidaan nimellä tai nimimerkillä SKS:n arkistoon ja, että aineiston saa luovuttaa Yhteiskunnalliseen tietoaarkistoon käsiteltäväksi ja luovutettavaksi tutkimukseen, opetukseen ja opiskeluun.

Otamme vastaan myös valokuvia. Lähettämällä kuvat annat suostumukseksi kuvien arkistointiin SKS:n arkistoon sekä niiden tutkimiseen ja julkaisemiseen arkiston sääntöjä noudattaen. Muista kuvaluovutuksista ota yhteyttä arkistokuvat@finlit.fi.

Tutustu SKS:n arkiston keruuohjeisiin www.finlit.fi/luovutus_ja_keruuohjeet.

Lähetä kirjoituksesi 16.12.2018 mennessä

- verkkolomakkeella osoitteessa www.finlit.fi/kestavakehitys tai
- postitse osoitteeseen Suomalaisen Kirjallisuuden Seura, arkisto, PL 259, 00171 Helsinki, merkitse kuoreen tunnus "Kestävä kehitys" tai
- sähköpostin liitetiedostona osoitteeseen keruu@finlit.fi, merkitse aihekenttään tunnus "Kestävä kehitys".

EUROOPAN KULTTUURI-
YMPÄRISTÖPÄIVÄT

Lisätietoja:
SKS:n arkisto, p. 0201 131 240, keruu@finlit.fi